TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Aquesta transcripció està pendent de verificació i correcció. Pot contenir, doncs, errades de fidelitat i incorreccions lingüístiques i no es pot considerar com una publicació oficial

Sessió núm. 3 / CIREDME / 21.09.2026

Doc. Q:\D18\R440Transcripcio\CIREDME\03CIREDME\

Fitxer 03CIREDME1

XV legislatura · sisè període · sèrie C · número ****

Comissió d'Investigació sobre la Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981

Sessió 3, dilluns 21 de setembre de 2026

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Presidència de la I. Sra. Susanna Segovia Sánchez

Sessió 3 de la CIREDME

La sessió de la Comissió d'Investigació sobre la Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981 (CIREDME) s'obre a ****. Presideix Susanna Segovia Sánchez, acompanyada de la vicepresidenta, Ana Balsera i Marín, i de la secretària, Maria Pilar Castillejo Medina. Assisteix la Mesa el lletrat Jan Sarsanedas Coll.

Hi són presents Natàlia Fabian Corbacho, pel G. P. Socialistes i Units per Avançar; Laura Martínez Portell, pel G. P. de Junts; Raquel Sans Guerra, pel G. P. d'Esquerra Republicana de Catalunya; Júlia Calvet Puig, pel G. P. de VOX en Cataluña, i Andrés Garcia Berrio, pel G. P. Comuns[membres comissió].

[Assisteix] a aquesta sessió [assistents].

ORDRE DEL DIA DE LA CONVOCATÒRIA

1. Compareixença de Carmen Guillén Lorente, doctora en història contemporània i autora de la tesi doctoral "El Patronat de Protecció a la Dona: prostitució, moralitat i intervenció estatal durant el franquisme", en qualitat d'experta, davant la Comissió

d'Investigació sobre la Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981 (tram. 357-01523/15).

2. Compareixença d'Elena Ràfols, membre del grup Circare i especialista en la tutela de menors durant el franquisme, en qualitat d'experta, davant la Comissió d'Investigació sobre la Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981 (tram. 357-01520/15).

3. Compareixença d'Anna Miñarro, psicòloga clínica, investigadora, docent, assessora en diverses administracions públiques i membre de la Junta de Valoració per al Reconeixement a les Persones Represaliades pel Tardofranquisme de l'Ajuntament de Barcelona, en qualitat d'experta, davant la Comissió d'Investigació sobre la Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981 (tram. 357-01521/15).

4. Compareixença de César Lorenzo, historiador a l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat i especialista en la presó de dones de la Trinitat, en qualitat d'expert, davant la Comissió d'Investigació sobre la Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981 (tram. 357-01524/15).

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

La vicepresidenta

Doncs donem inici a aquesta sessió de la Comissió d'Investigació sobre Repressió Exercida contra Dones Menors d'Edat pel Patronato de Protección a la Mujer entre el 1941 i el 1981.

I començaríem per si s'ha de comunicar alguna substitució per part dels grups parlamentaris. No.

Doncs ja donaríem inici i anem a buscar les compareixents.

(Pausa.)

Mentre s'arriben les compareixents que venen presencialment, les que esteu connectades telemàticament, ens sentiu bé? Sí? Gràcies.

(Pausa.)

Compareixences

357-01523/15, 357-01520/15, 357-01521/15 i 357-01524/15

Doncs començaríem amb aquestes compareixences. Donem la benvinguda a la senyora Carmen Guillén Lorente, la senyora Elena Ràfols, la senyora Anna Miñarro i el senyor César Lorenzo.

Si us sembla, faríem, primer, aquestes quatre compareixences. Tindrien cada compareixent un temps de quinze minuts i, posteriorment, quan ja parlin els quatre compareixents, seria el torn dels grups parlamentaris, que disposarien d'un temps de tres minuts. I un altre torn de deu minuts per cada compareixent per donar resposta a les preguntes que es plantegin.

Llavors, començaríem amb la compareixença de Carmen Guillén Lorente, doctora en història contemporània i autora de la tesi doctoral del Patronato, que ho farà de forma telemàtica i la tenim aquí connectada. Llavors, senyora Guillén, quan vulgui.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Carmen Guillén Lorente (doctora en història contemporània i autora de la tesi doctoral *El Patronat de Protecció a la Dona: prostitució, moralitat i intervenció estatal durant el franquisme*)

Muchas gracias, señora presidenta. Señoras y señores diputados, mi intención durante estos minutos es ofrecerles un recorrido histórico que nos permita comprender qué fue el Patronato de Protección a la Mujer, de dónde procedía, cómo funcionó y cuál fue su significado dentro de los mecanismos de control y represión de las mujeres durante el franquismo, a partir de las investigaciones que he desarrollado durante los últimos doce años, tanto en archivos como a través de los testimonios de algunas de las supervivientes que pasaron por sus centros.

A lo largo de la historia han existido numerosos mecanismos de control social, pero existe una especificidad importante en el caso femenino. Durante siglos, buena parte de ese control se construyó alrededor de la moralidad de las mujeres y, especialmente, de su conducta sexual.

Mucho antes del franquismo encontramos ya instituciones destinadas a encerrar y reformar a mujeres que fueron consideradas pecadoras, descarriadas o caídas,

como las conocidas como casas de recogida o casas de arrepentida, dentro de una larguísima tradición estrechamente vinculada a las congregaciones religiosas.

El antecedente de este control a nivel estatal está vinculado, directamente, con la creación en el año 1902 del Real Patronato para la Represión de la Trata de Blancas, dirigido por el Ministerio de Justicia y surgido en el contexto del movimiento internacional contra la trata y la…

Fitxer 2

…explotación sexual de las mujeres. Aunque nació con esa finalidad, su desarrollo fue incorporando mecanismos de vigilancia e intervención sobre la conducta moral femenina.

El franquismo, por tanto, no partió de cero, sino que recuperó una tradición institucional previa de intervención sobre los cuerpos y las conductas femeninas, pero la reforzó y le dio un nuevo marco político, religioso e ideológico, eliminando, al mismo tiempo, las perspectivas de transformación en materia de género abiertas durante la Segunda República.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

En este contexto, mediante el decreto de 6 de noviembre de 1941, se organizó el Patronato de Protección a la Mujer, dependiente del Ministerio de Justicia. Su finalidad oficial fue la de dignificación moral de la mujer, especialmente de las jóvenes, para apartarlas del vicio y educarlas conforme a los principios de la religión católica. Su acción tutelar se ejerció sobre jóvenes a partir de los dieciséis años y podía prolongarse, en determinados casos, hasta los veintiuno o incluso veinticinco años.

Para comprender cómo pudo funcionar durante décadas un sistema de estas dimensiones, debemos preguntarnos quién lo sostenía y quién hizo posible que una joven entrase dentro de estas dinámicas.

El Patronato fue uno de los espacios institucionales en los que se manifestó con mayor claridad el nacionalcatolicismo. Su funcionamiento descansó sobre dos grandes pilares: el Estado, a través del Ministerio de Justicia, y la Iglesia Católica, a través de las congregaciones religiosas.

La institución se articuló mediante una Junta Nacional, dirigida por el Ministro de Justicia, y una red de juntas provinciales y locales, que estuvieron configuradas por las élites sociales y políticas de cada territorio y que tuvieron una función fundamentalmente administrativa.

El ejercicio cotidiano de la autoridad, la vigilancia y el control de las internas estuvo en manos del otro gran pilar, de las congregaciones religiosas, que aportaron su infraestructura arquitectónica, personal y también una larga experiencia en el recogimiento y la reforma moral de mujeres.

A estos dos pilares oficiales habría que añadir un tercer elemento, una sociedad profundamente atravesada por los valores morales y de género que el régimen trató de imponer. De hecho, muchas de las jóvenes llegaron al patronato a instancias de sus propias familias, cuando consideraban que su comportamiento se apartaba de lo esperado o ponía en peligro la reputación familiar.

El patronato contó además con mecanismos propios de vigilancia social. Entre ellos, destacaron las celadoras, también conocidas como visitadoras sociales, encargadas de vigilar espacios considerados moralmente peligrosos, como calles, cines, bailes, bares o piscinas, en general, cualquier espacio en el que podían relacionarse hombres y mujeres. Una joven podía entrar así en el sistema a través de su propia familia, de una denuncia anónima, de las autoridades oficiales o de estas celadoras.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Los motivos que podían desencadenar esta intervención eran extraordinariamente variados: mantener relaciones sexuales sin estar casada, mantener relaciones homosexuales, pasar una noche fuera del hogar familiar, quedarse embarazada, frecuentar determinados ambientes, ser considerada rebelde o desobediente o, sencillamente, apartarse del comportamiento que su familia y las autoridades consideraban adecuado.

Conductas que en el caso de un varón no tenían consecuencias equivalentes podían suponer para una joven meses o incluso años de privación de libertad.

Esta desigualdad se hacía todavía más evidente en algunos casos especialmente dramáticos. Al sistema también llegaron jóvenes embarazadas que habían sufrido abusos sexuales o violaciones en ocasiones cometidos por miembros de su propia

familia. La propia víctima podía terminar sometida a tutela e internamiento como consecuencia de una situación en la que ella había sido, precisamente, la víctima.

A partir de ahí comenzaba un proceso destinado a observarla, examinarla, clasificarla y decidir qué debía hacerse con ella. El primer paso eran los centros de observación y clasificación, los denominados como COC. Allí permanecían durante varias semanas mientras se determinaba qué grado de desviación moral se les atribuía y qué intervención se consideraba necesaria para ellas.

El proceso comenzaba con un examen ginecológico destinado a determinar si la joven era considerada completa o incompleta, es decir, si era virgen o no. Después se realizaban exámenes caracterológicos, psicológicos, morales e interrogatorios sobre su vida familiar, sus relaciones personales y, especialmente, sobre su conducta sexual.

En este sentido, la documentación resulta especialmente reveladora. En numerosos expedientes, encontramos clasificaciones como débil mental, oligofrénica, imbécil o incluso subnormal profunda. Se trata de categorías propias del lenguaje psiquiátrico de la época que, en muchos casos, responden a una equiparación entre la desviación moral y la anormalidad psíquica, contribuyendo así a legitimar el internamiento de estas jóvenes que, sobre el papel, se establecía en periodos que iban entre los seis meses y los dos años, aunque nos consta que en algunos años llegó a prolongarse incluso durante cuatro, cinco o seis años.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Este proceso de clasificación determinaba el establecimiento al que sería destinada cada una de las jóvenes. En líneas generales existieron tres grandes tipos de centros. En primer lugar, los de reeducación, para jóvenes consideradas de menor peligrosidad moral y que podían funcionar en ocasiones en régimen de semiinternamiento.

En segundo lugar, los centros de reforma, sometidos a un régimen mucho más restrictivo, con dinámicas claramente carcelarias.

Y, por último, centros maternales destinados, fundamentalmente, a jóvenes embarazadas fuera del matrimonio, donde se produjeron las mayores vulneraciones de los derechos humanos vinculadas al Patronato, como fueron el robo de bebés y las adopciones forzadas.

Pero más allá de las diferencias entre establecimientos, existieron dinámicas comunes a todos ellos. La entrada de una joven en los circuitos del Patronato suponía, en primer lugar, la separación de su familia y de su entorno social y, con frecuencia, su traslado a centros alejados de su lugar de residencia. Dentro, su vida quedaba sometida a una estricta reglamentación. Buena parte de la vida cotidiana se articulaba en torno a la oración, la instrucción religiosa y el trabajo, mientras que la formación educativa podía quedar relegada o reducida a una posición secundaria, condicionando también sus oportunidades futuras.

La documentación, y especialmente los testimonios de las supervivientes, nos hablan de humillaciones, vejaciones, castigos, celdas de aislamiento, imposición de silencio y, en determinados momentos, incluso violencia física. Encontramos, asimismo, procesos de psiquiatrización de conductas consideradas conflictivas, rebeldes y, sobre todo, sexualmente desviadas.

El trabajo también ocupó un lugar importante. Las internas realizaban labores domésticas y trabajaban en talleres de costura, confección y otras actividades productivas sin remuneración o, al menos, sin una remuneración equiparable a las de un trabajo libre.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Y no debemos olvidar una cuestión fundamental, estamos hablando de jóvenes menores sometidas a estos mecanismos de privación de libertad y castigo sin haber cometido un delito tipificado, sin haber sido juzgadas y sin existir una condena penal que determinase la duración de su internamiento.

Además, las consecuencias no terminaban al abandonar el centro. Años de internamiento podían significar estudios interrumpidos, oportunidades profesionales perdidas, vínculos familiares y sociales rotos y proyectos de vida profundamente condicionados. A ellos se suman las consecuencias psicológicas que relatan numerosas supervivientes: miedo, culpa, vergüenza y, en algunos casos, incluso estrés postraumático o, incluso, ansiedad.

Hay una última dimensión histórica sobre la que quisiera llamar la atención, y es el final de la institución. Franco muere en el año 1975, pero desarticular las estructuras institucionales, sociales y culturales que había consolidado fue un proceso mucho más largo y complejo.

El Patronato atravesó la transición y continuó funcionando hasta su desaparición definitiva en el año 1985, todavía como un organismo dependiente del Ministerio de Justicia, que lo dirigía y sostenía económicamente y, además, manteniendo un marco legislativo fundamentado en una ley aprobada en el año 1952, en plena dictadura.

Y mientras España experimentaba profundas transformaciones sociales, políticas y jurídicas, en los expedientes tardíos continuamos encontrando los mismos motivos de internamiento sobre la conducta moral y sexual de las jóvenes y, dentro de los centros, las mismas dinámicas de sometimiento, adoctrinamiento religioso, trabajo, disciplina y vejación que caracterizaron su funcionamiento durante el período franquista.

Estamos hablando, en cualquier caso, de una de las estructuras institucionales de control más longevas del franquismo. El Patronato funcionó durante más de cuatro décadas, desarrolló una extensísima implantación territorial con cientos de centros repartidos por todo el país, afectó a la vida de decenas de miles de mujeres y contó con una financiación pública que fue creciendo sustancialmente a lo largo de su trayectoria. Y, sin embargo, todavía hoy sigue siendo una de las instituciones menos conocidas histórica y socialmente.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Y es precisamente esta contradicción entre la enorme dimensión que alcanzó el Patronato y el desconocimiento que todavía existe sobre su historia la que nos obliga a preguntarnos qué queda por hacer.

El conocimiento que hemos alcanzado durante estos años debe servir también como punto de partida para abordar cuatro cuestiones fundamentales: verdad, justicia, reparación y garantías de no repetición.

En primer lugar, es imprescindible garantizar el acceso a la documentación, no solo la conservada en los archivos públicos, sino también la conservada en los archivos de las congregaciones religiosas que gestionaron estos centros. Todavía existen importantes dificultades para reconstruir trayectorias individuales y conocer con precisión qué ocurrió en determinados centros.

En segundo lugar, consideramos necesario avanzar en el reconocimiento institucional de estas mujeres como víctimas oficiales de una forma específica de

represión y violencia ejercida sobre ellas por razón de su sexo y de su conducta personal, con una inclusión expresa en el marco de la Ley de Memoria Democrática que permita avanzar hacia medidas efectivas de reparación.

En tercer lugar, queda pendiente profundizar en la dimensión económica y laboral del Patronato. Es necesario investigar qué trabajos realizaron las internas, en qué condiciones, qué instituciones o empresas se beneficiaron de ellos y estudiar las posibles vías para reconocer esos periodos a efectos de cotización y de los derechos sociales que pudieran corresponderles.

Y, finalmente, resulta necesario incorporar esta historia al conocimiento colectivo y la enseñanza. Una institución que funcionó durante más de cuatro décadas y afectó a decenas de miles de mujeres no puede continuar ocupando un lugar marginal en nuestro conocimiento del franquismo y de sus mecanismos específicos de control social.

La historia del Patronato y de las formas de represión sobre las mujeres debe incorporarse a los contenidos educativos. Las generaciones más jóvenes deben saber que, durante décadas, hubo mujeres que pudieron perder su libertad, no por haber cometido un delito, sino por apartarse del comportamiento moral y sexual que otros habían establecido para ellas.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Hoy reclamamos, por tanto, conocer lo que ocurrió de manera completa, escuchar a quienes lo sufrieron, reconocer el daño, facilitar su reparación y garantizar que ninguna mujer vuelva a perder sus derechos y su libertad en nombre de una determinada concepción de la moralidad.

Muchísimas gracias.

La vicepresidenta

Moltes gràcies, senyora Guillén. I ara seria el torn de la senyora Anna Miñarro, psicòloga clínica, investigadora, docent i assessora en diverses administracions públiques i membre de la Junta de Valoració per al Reconeixement a les Persones Represaliades del tardo-franquisme de l'Ajuntament de Barcelona, que ho farà en qualitat d'experta.

Anna Miñarro (psicòloga clínica i investigadora, directora de TALAIAR Salut)

Molt bon dia, senyores diputades. Avui he vingut a parlar aquí dels efectes i de les conseqüències psíquiques i físiques que varen patir les persones internades en el Patronato de Protecció de la Mujer durant el franquisme, la transició i una part de la democràcia important, que significa un xoc i una experiència traumàtica.

(L'exposició va acompanyada d'una presentació de xarts, que es pot consultar a l'Arxiu del Parlament.)

Un trauma psicològic es defineix com una resposta emocional i fisiològica que es produeix davant d'un esdeveniment extremadament estressant i aclaparador. La reacció de l'organisme davant d'un esdeveniment d'aquesta magnitud pot incloure respostes de lluita o de fugida, però també, i en alguns casos, una incapacitat per processar adequadament l'experiència. Tot plegat, una ferida permanentment en efracció que hauria d'haver estat sanada fa molt de temps.

Els traumes provocats per l'empresonament sense judici, sense cap delicte, amb càstigs de tota mena, amb la intenció de reeducar i d'adoctrinar sobre el paper de la dona i, especialment, arrenglerar-les amb el nacionalcatolicisme, es poden considerar com a actes totalment arbitraris, arbitraris per part del Patronato, que varen atemptar contra els més...

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Fitxer 3

...elementals drets de la persona. I es convertiren en situacions catastròfiques, sovint continuades en el temps, i provocaren un impacte personal profund i sistèmic que atemptà tant el cos com la ment.

Cal afegir aquí l'especial doble maltractament d'aquelles noies que varen patir perquè els van prendre o les van obligar a donar en adopció als seus fills. I tot això, tot plegat, sense possibilitat de defensar-se i sense que les internades coneguessin els motius perquè ningú els hi ha explicat.

La recerca des de la psicoanàlisi i des de la psicologia clínica actual demostra que el trauma no és només una memòria psicològica, sinó que queda directament enregistrat en el sistema nerviós, però especialment en l'inconscient, i altera el funcionament psicològic i fisiològic de la persona, perquè sobrepassa els recursos i

les capacitats de l'individu i, sobretot, col·lapsa l'organisme i les va deixar, en molts casos, impotents, però sobretot sense esperança.

Com podem constatar en les noies recloses en el Patronato que hem conegut molts anys després, segons els casos que hem pogut entrevistar o tractar terapèuticament, el patiment sofert per maltractament i assetjament rebut i les conseqüències del trauma es convertí en la incapacitat per estar plenament presents en la vida posterior.

De fet, el motiu és que una part d'elles no ha pogut resoldre aquesta ferida per molts anys que hagin passat, aquella que en el seu moment varen patir. Perquè el trauma representa un pont que sembla impossible de creuar, un lloc per on no es pot passar, unes emocions i sensacions que no s'atreveixen a sentir. És a dir, que quan es repeteix una situació traumàtica, ja en l'adultesa, a la nostra vida, tendim a sentir-nos petits, maldestres i inadequats. I és en aquest moment on hem de col·locar l'enorme silenci i l'encapsulament de moltes noies que avui encara no s'han atrevit a sortir del seu tancament.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Tot seguit, intentaré detallar les principals conseqüències psíquiques i físiques d'aquesta situació traumàtica. El trauma que varen patir les noies empresonades al Patronato trenca el sentit de la seguretat bàsica de l'individu i altera la seva capacitat per processar la realitat de manera equilibrada.

Quines serien les manifestacions més comuns que solem trobar? Les manifestacions que solem trobar de manera més freqüent són símptomes intrusius, especialment malsons. La persona reviu l'esdeveniment de manera involuntària a través d'imatges mentals, de somnis o records angoixants i experimenta el mateix terror que va sentir en el mateix moment original.

També es produeixen amb molta freqüència crisis d'angoixa, angoixa generalitzada, trastorns de l'estat d'ànim i una ansietat que sovint es vincula a la melangia, a la tristor o a la depressió. Aquí, en tot cas, en podríem afegir alguna cosa més.

D'altres mostren híper vigilància i un estat d'alerta constant que dificulta la concentració i el descans i conductes d'evitació per així no parlar amb ningú del seu patiment, com podem constatar.

Davant d'aquests símptomes, algunes han consultat a la medicina tradicional, que utilitza, com sabem, el consum de substàncies per anestesiar el malestar i han estat tractades amb opiacis semblants als que van haver de prendre en el Patronato, llavors receptats pel doctor Sanjuan o pel doctor Freixa a Catalunya i a d'altres a l'Estat espanyol. Aquests psiquiatres varen fer molts diagnòstics on figurava la paraula «esquizofrènia» a noies que no van patir mai aquesta patologia i a les que obligaven a prendre una medicació absolutament inadequada.

I si aquests símptomes psíquics són importants, no ho són menys les conseqüències físiques, perquè quan es pateix un trauma, com l'empresonament en el Patronat, l'eix hipotàlam-hipòfisi adrenal es desregula, el cos es queda atrapat en una resposta automàtica de lluita, fugida o paràlisi.

Algunes han patit, com hem pogut constatar, taquicàrdies o resposta exagerada davant qualsevol estímul imprevist. D'altres, pateixen insomni sever causat per la incapacitat del cos per relaxar-se i reduir els nivells de cortisol, que, com sabeu, és la hormona de l'estrès.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

D'altres, també, han patit dolor crònic i tensió muscular. El teixit muscular reté la tensió del trauma físic o de la por acumulada i deriva en contractures cròniques, en mals de cap o en fibromialgia. I, curiosament, la fibromialgia, que està diagnosticada des de fa molts anys, des de fa molts anys també ha estat tractada amb antidepressius, sense fer mai l'associació, directament, amb la història personal de cada una d'elles.

D'altres, han patit problemes gastrointestinals. L'estrès crònic afecta directament el sistema digestiu, que és el nostre segon cervell, provocant còlon irritable, gastritis, digestions pesades i alteracions de la microbiota.

I també, quan resulta que han passat molts i molts anys, els efectes continuen i, en l'edat adulta, observem que els traumes i els dols no elaborats durant l'adolescència, com és el cas, multipliquen el risc de desenvolupar altres malalties.

Veiem que... Montse, veiem que l'àrea afectada... Quan veiem ara us explicaré quina és l'àrea afectada, quina és la manifestació psíquica i quina és la manifestació física o somàtica.

Quan l'alerta és de defensa, apareix una híper vigilància, la paranoia o por a la repetició. En aquest cas, hi ha un augment de la freqüència cardíaca i insomni. Com es processa això? Doncs amb pensaments obsessius i amnèsia col·lectiva. Apareix una tensió muscular crònica i una fatiga extrema.

Com s'han pogut protegir aquestes noies? Doncs, fonamentalment... No sé si es veu? Es veu? *(Veus de fons.)*

Com s'han pogut protegir? Doncs, normalment, amb situacions de dissociació, amb aïllament social i amb bloqueig emocional. I això què és el que ha provocat? Doncs problemes digestius i desregularització immunitària.

Algunes noies, moltes, sobretot les que van decidir constituir una família, pensen que ho han superat, però el fet, tal com comprovem, és que ho tenen molt amagat. Molt amagat, fins i tot dins l'inconscient. I se'ls presenta com una olla a pressió que va deixant anar un xiulet de vapor que de tant en tant s'obstrueix i esclata.

Algunes, però, han fet diverses teràpies per poder elaborar el dol i reconèixer els símptomes, ens podria pensar que seria la porta d'entrada, si és que en prenem consciència, per començar la sanació, però sempre que siguin tractades per professionals formats i coneixedors de les dificultats.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Perquè tot allò que no podem i que no sabem dir en paraules el cos s'encarrega permanentment de recordar-nos-ho. És fonamental comprendre que encara que la magnitud de l'esdeveniment i la repressió en el Patronato pugui ser similar a moltes noies, la percepció i la resposta individual i la constitució de la personalitat determinaran el desenvolupament i la intensitat del trauma en cada una d'elles.

Cal, però, donar especial importància a què el maltractament i la repressió del Patronato, del nacionalcatolicisme, varen aparèixer entre els catorze i els vint-i-dos anys, és a dir, en plena adolescència, que és el nostre segon naixement. Tenim un primer naixement a la vida i un segon naixement a allò social, i és el moment en què es constitueix la identitat. I una de les principals tasques durant l'adolescència, per no dir que gairebé la principal, és la construcció de la identitat pròpia, una identitat que haurà de ser coherent, única i més o menys estable al llarg del temps, la qual cosa és molt difícil estant tancada, maltractada, mal diagnosticada i en aïllament.

Aquestes noies van haver d'explorar, d'imaginar, de reflexionar, de provar i experimentar diferents aspectes de la seva personalitat, valors i interessos de forma totalment inadequada i, sobretot, soles, perquè és el moment en què poden descobrir com són i com volen arribar a ser. Això el Patronato, de nou, ho va fer impossible. De forma sintetitzada, podem dir que la identitat seria el conjunt de característiques o patró de creences on els pensaments, els sentiments, les actituds, els hàbits i les conductes de cada individu que persisteixen al llarg del temps davant de diferents situacions. Aquest patró és propi de cada persona i atorga a l'individu una percepció d'ésser únic, independent i diferent de la resta de persones, cosa que també els va ser impedit el patronat.

Tot i que és important també dir que tots els adolescents presenten, durant les primeres fases d'aquesta etapa, una elevada reactivitat emocional i certes dificultats per controlar les emocions més intenses i no poden desenvolupar adequadament l'acceptació i l'adaptació de les emocions, tant les considerades negatives, com la tristor o la por, o les positives, com l'alegria i l'excitació, i que ambdues són necessàries pel correcte desenvolupament emocional d'un adolescent, en bastants casos, en molts casos de les noies del Patronato, van poder presentar-se en forma molt més exagerada. I, a diferència de les que no estaven internades, van rebre un càstig que implicava encara més maltractament i més aïllament.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Cal remarcar, relacionat amb la personalitat i la identitat, un aspecte rellevant durant l'adolescència, que és la construcció del sistema de valors i principis ètics. A les noies repressaliades els va ser molt difícil constituir-ho, i, en tot cas, ho van fer amb consultes terapèutiques privades, però ja en edat adulta.

Per tant, davant de tot el que acabo d'explicar, ens hauríem de demanar: és que hi ha alguna manera d'ajudar-les i de fer una reparació real? Doncs cal remarcar que la responsabilitat de tant de mal l'hem de col·locar, en primera instància, en l'Estat, però també en l'Església catòlica i en les seves ordres religioses, que avui continuen rebent recursos econòmics per treballar amb dones vulnerables.

Això implica una sensació que res no ha canviat per totes les víctimes del Patronato. Sempre serà molt més efectiu per una sanació d'aquestes adolescents, avui dones majors, una petició sincera de perdó dels responsables que acabo de demanar. Que

es faci de cor, no pas com un tràmit, tal com han estat alguns actes que s'han fet fins ara, la CONFER o l'Estat. Cap d'aquests han pagat pels seus crims, ni per la repressió a les noies, ni pels nadons robats. I això, aquesta democràcia que tenim, encara ho té pendent.

Entenc que qualsevol reparació real ha de contemplar el respecte escrupolós al temps que necessita cada represaliada. S'ha de crear un marc de reconeixement i, sobretot, d'ajut que no signifiqui que les maltractades siguin assenyalades, siguin reconegudes, sobretot perquè només s'hi han d'acostar si elles volen. No calen tràmits d'acreditació, ni llistes, perquè no es tracta de diners. Les compensacions econòmiques no resolen res. No resolen ni el maltractament, ni la repressió, i encara menys la impunitat, cosa que no vol dir que no s'hagi d'ajudar a qui li calgui. Tampoc la identificació, perquè en molts casos volen ser anònimes i, en d'altres, perquè ja no hi són.

Tot plegat, doncs, i en conclusió, el silenci, la por, la híper vigilància, la tristor, la melangia i els problemes amb els vincles han estat presents en la majoria de les noies del Patronato que hem pogut acompanyar.

Moltes gràcies.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

La vicepresidenta

Moltes gràcies,...

Fitxer 4

...senyora Miñarro. I ara seria el torn de la compareixença del senyor César Lorenzo, historiador a l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat i especialista en la presó de dones de la Trinitat, en qualitat d'expert. Quan vulgui.

César Lorenzo Rubio (doctor en història)

Moltes gràcies, presidenta. Diputades i diputats, els agraeixo la invitació per comparèixer en qualitat d'historiador per tractar sobre la presó provincial de dones de Barcelona i la seva vinculació amb el Patronato de Protecció a la Mujer.

Dos conceptes que ja els aviso que no són el mateix, però que tampoc són mons separats i pels quals milers de nenes, joves i dones adultes van haver de circular en dos sentits. I no per efecte de cap llei natural, sinó per decisions de persones i institucions concretes que durant la dictadura, ja ho han dit les meves predecessores, també durant la democràcia, van continuar operant.

La presó de la Trinitat es va inaugurar el juliol de 1963. Era una presó nova, la primera construïda expressament per dones a Barcelona i la Dirección General de Prisiones va decidir que el seu règim interior, el tracte directe amb les recluses, la disciplina, el govern quotidià, no l'exercissin funcionàries del cos civil, tal com ja era la norma, sinó una institució religiosa, el Instituto Secular Cruzada Evangélica, ISCE, pel seu acrònim.

Una entitat fundada el 1937, al Santander ocupat per l'exèrcit franquista, per fer apostolat entre dones empresonades i exrecluses i que els anys 40 i 50 es va anar fent càrrec d'albergs, centres assistencials per joves, moltes d'elles derivades pel Patronato de Protecció a la Mujer.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Una dècada més tard d'aquella creació, aproximadament, en acollir-se a la nova figura jurídica de l'Institut Secular, per tant no és una ordre religiosa, és un Institut Secular, els seus responsables van posar negre sobre blanc què es proposaven, i ho cito textualment: «La institución, la Cruzada Evangélica, para influir en los medios oficiales y en las personas que desde ellos hacen bien o lo reciben, procurará colocar cruzadas convenientemente preparadas en los patronatos estatales de tipo social y benéfico, reformatorios y otros similares.»

Bé, aquesta declaració es va concretar ben aviat. L'ISCE no només va continuar gestionant centres que ja tenia a Santander, Madrid, Salamanca i València, sinó que el 1956 va assumir al govern del Reformatori de Dones Caigudes, per no dir prostitutes, que és el que eren, majoritàriament, o acusades d'això, com a mínim, a Segòvia; el 1963 es van fer càrrec de la Trinitat, i el 69, de la presó d'Alcázar de San Juan. I encara el 1970 alguna historiadora ha constatat que gestionaven *hogares* a Albacete i a Santa Cruz de Tenerife.

A la presó de Barcelona, durant el govern de les cruzadas, s'hi van produir prop de set mil ingressos, set mil dones van passar per la presó sota el seu comandament.

Per controlar-les a totes, va haver-hi fins a vint-i-dus cruzadas, i al capdavant sempre va estar la mateixa persona, María Luisa Lequerica, una mestra de formació, cruzada des de feia vint anys, arribada de la presó de Segòvia. Formalment, el director era un funcionari, però per les preses qui realment manava era la cruzada mayor.

El tret característic d'aquell règim va ser la separació de dones per la seva tipologia. A les presons d'Alcalá, Yeserías o Sevilla, per posar-hi tres exemples, les preses polítiques i les comunes convivien, a Barcelona no es podien ni veure.

La separació estricta arrenca al febrer del 1968, quan quatre estudiants, polítiques, van aprofitar la sessió de cinema del diumenge per repartir unes notes entre les comunes, on intentaven explicar la seva situació i denunciar la manca de llibertats. Las cruzadas van intervenir el que van qualificar com a cartes subversives, i des d'aleshores, polítiques i comunes van dormir, menjar i sortir al pati en espais completament diferenciats.

El segon tret del govern de la presó de la Trinitat fou el control del cos i la paraula. No podien anar sense mànigues a l'estiu, ni dur pantalons o faldilla per sobre del genoll, ni maquillar-se, i a qui no tenia roba adequada li donaven una faldilla llarga i un camisó. Tampoc no podien fer servir tampons higiènics.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

A les comunicacions, amb doble reixa, una cruzada escoltava la conversa atentament i esmenava les paraules que li semblaven ofensives, sempre en castellà, encara que la llengua familiar fos el català o el caló, en el cas de les preses gitanes, durament reprimides per la legislació franquista.

Diverses de les dones que he pogut entrevistar coincideixen a descriure els reconeixements mèdics com ocasions de tocaments per part del metge de la presó, sempre amb la cruzada infermera present.

I les sancions ho diuen gairebé tot, vint dies sense comunicar per, llegeixo textualment, «provocar de mujer a home» a un guàrdia civil que es masturbava a una garita, o vint-i-un dies en cel·la per cantar la Internacional, qualificada com a «exteriorización de índole subversiva». Fins i tot penjar un jersei vermell en una finestra, color de l'anatema comunista, podia ser un motiu de càstig.

La tercera característica del dia a dia a la presó va ser el pes de la religió. Oficialment, l'assistència a missa va deixar de ser obligatòria el 1968, però per les tancades a la Trinitat, negar-se a assistir a la missa del Gall o no resar el rosari fou motiu de càstig encobert per part de las cruzadas.

La impossibilitat de tenir els seus fills amb elles durant la major part del dia, l'obligació de treballar als tallers de flors de plàstic o costura, van ser, igualment, pràctiques freqüents contra les recluses de dret comú, no així contra les polítiques, més combatives i organitzades per resistir a les seves carcelleres.

Per això la frase que la Cruzada Mayor, Maria Luisa Lequerica, va dedicar a Rosa Maria Fernández Sansa, amb els anys, primera regidora de promoció de la dona a tot l'Estat, a Terrassa, no deixa lloc a dubtes sobre el caràcter venjatiu de las cruzadas, li van dir: «Acuérdate que aquí se perdona antes a un perro que a una política».

Bé, les vies que portaven a una dona a la Trinitat van ser, essencialment, tres: el Codi Penal, la Ley de Vagos y Maleantes, substituïda el 1970 per la Ley de Peligrosidad y Rehabilitación Social, i les sancions administratives aplicades pel governador civil i la policia.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Totes tres castigaven, a més de delictes lligats a la pobresa majoritària de les dones, la transgressió de la moral catòlica. Adulteri, escàndol públic, abandonament de la llar familiar, prostitució o avortament foren causes d'empresonament a la Trinitat.

I en diversos casos hem documentat la intervenció del Patronato abans, durant o després de l'entrada a la presó. Noies que van sortir de la presó cap a centres del Patronato i, de forma contrària, que dels centres del Patronato van anar a parar a la presó, a petició de la seva mare, del jutjat d'instrucció o del jutjat especial de peligrosidad social.

Aquests moviments no van ser fruit de l'atzar, hi havia responsables directes i identificables. El jutge de perillositat social, que amb la mateixa llei podia enviar una dona a un centre de reeducació o a la presó, i que també decidia quan sortia. La visitadora del Patronato, que informava la seva conducta, i la policia, que recollia les fugides i les tornava al centre.

Cap d'aquestes dones no travessava una frontera entre dos mons, simplement canviava de via dins del mateix. I qui movia l'agulla no era un accident, era un agent del sistema.

Paga la pena aturar-se un moment a la història del Patronato a casa nostra. El 1963, el mateix any que s'inaugurava la Trinitat, obria a Barcelona el Centro de Observación y Classificación, anomenat amb el nom de Centro de Orientación Profesional Stella Maris.

Aquest centre, amb les finestres segellades perquè no s'escapessin, tenia fins a trenta-tres places de capacitat, on les noies quedaven aïllades fins a tres mesos mentre se les classificava per prostitució, drogues, furt o ofenses tals com participació en el moviment *hippie*, tenir relacions il·lícites o conducta anormal.

Per tant, dues institucions, dues administracions, el mateix any, la mateixa ciutat i amb una mateixa lògica, classificar les dones per la seva moral i tancar-les fins a haver-les corregides.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Las cruzadas no només gestionaven centres adscrits al Patronato de Protecció a la Mujer, sinó que mantenien contacte permanent amb la seva posició de guardianes penitenciàries. Moltes visitadores del Patronato van ser cruzadas.

Valgui només un exemple. El 1972, Carmen F.G., cruzada destinada a la Trinitat, va obtenir una plaça d'infermera al Patronato de Protecció a la Mujer i s'hi va incorporar el juny de 1978. Perquè un mes abans, aquella cruzada, Carmen, s'havia quedat sense feina.

Després de dures campanyes de denúncia per part del moviment feminista, la continuïtat de las cruzadas i els seus mètodes van quedar molt qüestionats a Catalunya. L'abril del 78, el nou director general d'institucions penitenciàries va visitar la presó i les va emplaçar a canviar de rumb o marxar, i les cruzadas van fer les maletes.

On van anar a parar? Doncs aquest interrogant fins ara no tenia resposta, i el que tots suposàvem és que havien anat a una de les presons o centres que gestionaven altres parts de l'Estat. Però el cert és que van fer un camí molt més curt, concretament, els nou quilòmetres que separen la Trinitat de Cerdanyola del Vallès.

Allà, el maig del 79, la directora general de l'ISCE adreça una carta al Consejo Superior de Protecció de Menores, oferint vint places en una casa de família a Cerdanyola per acollir noies tutelades de dotze a quinze anys. La carta no esmenta enlloc, naturalment, que aquelles «señoritas debidamente tituladas», com les qualifica, acabaven de ser expulsades del govern d'una presó.

A l'octubre, la delegada tècnica del Tribunal Tutelar de Menores informa favorablement i s'estableix una dotació per cada noia atesa. Per tant, l'agulla es torna a moure. Aquesta vegada no la mou cap jutge, n'hi ha prou amb una carta i un informe.

El juny de 1981, la Generalitat va assumir les competències en protecció de menors. I l'ISCE no va haver de fer res, simplement, va ser un dels molts proveïdors que van canviar d'administració interlocutora. Onze dies després d'aquell acord, la mateixa Comissió Mixta n'aprovava un altre traspàs a la Generalitat, en aquest cas, els serveis de Protecció a la Mujer, efectius des de l'1 d'octubre d'aquell mateix 1981. I en aquest traspàs van passar vint-i-tres funcionaris, tretze dels quals assistents socials. El mateix moviment, la mateixa manca de preguntes.

Dos anys després, al setembre del 83, va morir Immaculada Valderrama a un reformatori a Madrid gestionat per las cruzadas. I poc després també es van conèixer les deplorables condicions a les que estaven sotmeses les noies i dones internades a la Maternidad Nuestra Señora de la Almudena, també a Madrid. Aleshores, això va representar la sortida de las cruzadas d'aquests centres.

Però, mentrestant, a Cerdanyola, recordem, centre gestionat per las cruzadas, no va passar res. O sí, el fet és que es va regularitzar la seva situació. En una guia interna d'ús de la Direcció General de Protecció i Tutela de Menors del 1986, la fitxa residència Montserrat descriu cinc pisos d'un immoble sota la direcció de Maria Luisa Lequerica, l'antigua cruzada mayor de la Trinitat, que s'hi va estar fins a jubilar-se, l'any 1994.

Aquesta residència hi consta com a residència infantil per fins a vint noies de cinc a setze anys. I a la descripció de l'equipament, els apartats sobre recursos escolars, esportius i sanitaris estan buits, però, en canvi, sí que hi figuren tallers laborals de

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

manualitats. I jo em pregunto, les mateixes flors de plàstic que muntaven a destall les internes a la presó de la Trinitat?

El 1988, el Diari Oficial de la Generalitat publica una subvenció a l'ISCE per comprar electrodomèstics per a aquesta residència. El 91, la residència s'inscriu al Registre de Serveis i Establiments Socials sota la titularitat de l'Institut. Del 1994 al 2003, dinou anys, la relació amb la DGAIA va ser a través d'un conveni. El 2004 es va substituir per un contracte adjudicat per procediment negociat sense publicitat i es va tornar a licitar el 2007 i el 2014, amb possibilitat de pròrroga vint anys més. Finalment, el 2019, l'entitat es va acreditar com a proveïdora de la xarxa de serveis socials i d'atenció pública. I entre el 2017 i el 2022 també va gestionar un pis assistit per joves de setze a divuit anys.

L'ISCE va comunicar la voluntat de cessar l'activitat a Cerdanyola el juliol de 2021 i la consellera de Drets Socials d'aleshores ho va autoritzar a l'octubre. Quaranta-dos anys, tretze governs. Ningú va aixecar la veu? És que ningú es va preguntar d'on sortia aquell institut?

El febrer del 2015, el sindicat CGT ho va publicar en un comunicat amb totes les lletres. El centre el gestionaven, cito textualment, les mateixes cruzadas que repartien pietat i amor entre les preses de les presons del franquisme.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

El 2017 s'hi van referir *El Periódico* i *La Directa*, i aquell any el Govern ho va confirmar en una resposta a una pregunta a la diputada Gemma Lienas publicada al butlletí oficial d'aquesta mateixa cambra, el 31 de març, però ni la pregunta ni la resposta van anar més enllà.

El 2023, em vaig adreçar, a través de la via de la transparència, a la Generalitat per preguntar si era coneixedora de la trajectòria d'aquest institut al capdavant d'altres centres assistencials sobre els que s'havien produït denúncies de mala praxi tant a Catalunya com a la resta de l'Estat. La resposta oficial cap en una línia, no s'ha pogut constatar que en fos coneixedora. Repeteixo, quaranta-dos anys.

Permetin-me acabar amb una consideració que voldria que no es malentengués, res del que he explicat no és excepcional. Els torturadors de la brigada político-social van continuar fent les seves carreres en plena normalitat, els jutges del Tribunal de

Órden Público van escalar posicions dins la judicatura. I fins i tot algun dels pares de la Constitució té un obscur passat franquista.

I si contra aquell transvestisme democràtic les veus que s'hi van alçar van ser mínimes, sobre les entitats i ordres religiosos que van tenir al càrrec a dones, infants i noies en reformatoris i orfenats, les veus van ser cap.

Fins a cert punt s'entén, perquè fa quasi cinquanta anys les prioritats col·lectives van ser unes altres. L'administració necessitava d'aquella infraestructura. El que, sota el meu punt de vista, no té justificació és que, passat tot aquest temps, la revisió hagi estat tan lenta i superficial.

Fitxer 5

Vull ser molt explícit en un punt. L'ISCE continua existint i continua prestant serveis en diversos centres, tant a Espanya com a Sud-Amèrica i a Àfrica. No em correspon a mi jutjar la seva actuació present en funció del seu passat. Les entitats canvien i qualsevol valoració que pugui fer sobre una organització s'ha de fer sobre el present, no pas sobre la seva trajectòria.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Però tampoc podem ignorar els seus orígens, per dues raons, acabo de seguida. La primera és de justícia amb les dones i noies que van passar per aquelles mans. Tenen dret a què constin amb noms, dates i documents, que és exactament el que fins ara no hi havia.

La segona és la responsabilitat pública. Una administració que delega la custòdia als menors vulnerables té l'obligació de saber a qui la delega. I de saber-ho abans de signar el contracte, no quaranta anys després. I el que és més inquietant, no és que algú tapés la pregunta, és que ningú va fer-la.

Aquesta comissió té l'ocasió de fer preguntes que aleshores no es van fer. Els arxius del Patronato de la Protecció a la Mujer a Catalunya estan documentats i localitzats. No així els arxius del Instituto de la Cruzada Evangélica, que estan tancats als historiadors. Però un Parlament pot demanar allò que un estudiós no pot pel seu compte.

Moltes gràcies.

La vicepresidenta

Moltes gràcies. I ara, abans de procedir amb la darrera de les compareixences, hem de sotmetre a votació una alteració de l'ordre del dia. Per tant, els hi torno a demanar si hi ha alguna substitució.

Sí, diputada Díaz?

Elena Díaz Torrevejano

Sí, jo vinc en substitució de la diputada Natàlia Fabián.

La vicepresidenta

Molt bé. Doncs ara la compareixent Elena Ràfols ha demanat comparèixer acompanyada de la senyora Neus Garcia Ràfols, ambdues del grup de recerca CIRCARE. Per tant, no obstant, com el Pla de treball estableix que era una compareixença nominal, hauríem d'aprovar, si volen per assentiment, aquesta alteració per poder substanciar d'aquesta manera la compareixença. Es pot aprovar per assentiment? D'acord.

Llavors, com ja s'ha aprovat, faríem aquesta modificació i ara tornaríem a sotmetre, si volen per assentiment, que ho pugui fer la senyora Ràfols acompanyada de la senyora Neus Garcia Ràfols en representació del grup de recerca CIRCARE. Es pot aprovar per assentiment.

Llavors, ara sí, seria el torn de les compareixents per un temps de quinze minuts.

Elena Ràfols Yuste (membre de l'Associació CIRCARE)

Bon dia a tothom. La dictadura franquista va inculcar una consciència femenina específica des de la infància. Un dels agents de socialització per a nenes i joves va ser el sistema de protecció de menors i de beneficència. Aquestes institucions funcionaven en paral·lel amb les del Patronato de Protecció a la Mujer. Si en un lloc les ensinistraven, a l'altre les reconduïen.

(L'exposició va acompanyada d'una presentació de xarts, que es pot consultar a l'Arxiu del Parlament.)

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Hem dividit l'exposició en dues parts que formen un tot. Una, sobre els centres del Patronato de Protecció de Menores i del Tribunal Tutelar de Menores, d'acord amb la recerca realitzada pel grup que formem amb la Maria Verdú Guinot.

La segona, sobre el Patronato de Protecció a la Mujer. L'organigrama que podeu veure facilita la comprensió de la gran teranyina institucional que s'ocupava de la infància i la joventut.

Passo la paraula a la Neus.

Neus García Ràfols (membre de l'Associació CIRCARE)

Bon dia. Per modelar el caràcter femení als desitjos del nou sistema polític gestat durant la Guerra Civil i establert un cop finalitzada, es va crear una estructura que va permetre controlar a les dones des de la infància. Es considerava imperiós tornar als antics valors que representaven la veritable nacionalitat espanyola.

Amb aquest objectiu es van crear lleis repressores, que en el cas de les dones van ser extremes, perdent quasi tots els drets com a persones, confinades a l'àmbit privat, amb l'únic objectiu de convertir-les en esposes i mares, o en religioses.

Es va inculcar un ideal femení específic potenciant l'abnegació, la submissió, la religiositat, la llar i la maternitat, valors que les dones devien assumir com a naturals i les mares ho havien de transmetre a les seves filles.

Acadèmics de totes les especialitats van ajudar a dissenyar una política d'Estat basada en uns determinats principis morals, patriòtics i religiosos. Era indispensable imposar aquest postulat des de la infància.

Diferents organitzacions es van ocupar de l'educació, control i repressió de les noies i dones, segons la seva edat i condició. Entre elles, l'Obra de Protección de Menores, fins als vint-i-un anys o més, segons el cas, i el Patronato de Protección a la Mujer, a partir del setze, que per motius concrets s'augmentaria i que explicarà l'Elena.

En les institucions d'aquests organismes femenins, les nenes i noies havien de seguir uns paràmetres ben estructurats i dels quals els era molt difícil, per no dir impossible, poder-hi escapar.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

En els centres femenins del Patronato de Protección de Menores, dedicaven la majoria del temps diari a les tasques domèstiques, als tallers de costura i les activitats religioses, en detriment al temps d'estudi. Realitzaven totes les feines domèstiques del centre, neteja de les estances, de llits, de la roba, fer el menjar... Molts dels testimonis indiquen que feien treballs molt durs des de molt menudes. A més, si hi havia nenes molt petites, eren elles les que s'encarregaven de la seva cura.

En els centres masculins, tenien personal que realitzaven aquestes tasques. Com a molt, ells s'havien de fer el llit i mantenir un ordre en les dependències.

Les noies destinaven moltes hores a la costura, tant per arreglar roba de les mateixes internes com per brodar peces que eren encarregades per botigues o particulars. I sempre amb la pressió de fer-ho perfecte i càstig si s'equivocaven.

A partir dels catorze anys, podien anar a un taller de costura extern. De tota aquesta feina, la majoria d'internes no van rebre cap compensació econòmica, o va ser ben minsa. Els beneficis se'ls quedava al centre, el que no vol dir que repercutís en la cura i atenció de les internes.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

En les institucions masculines tenien tallers o entraven com a aprenents a tallers exteriors depenent de l'edat, amb el que s'introduïen al mercat laboral des de joves i tenien encarrilat un futur remunerat i independent.

L'educació religiosa era diària durant tota la setmana, seguint amb rigor l'estudi i els actes establerts per l'Església. En el cas masculí també ho seguien, clar, però hi dedicaven menys hores.

El pecat i la vergonya era a tot arreu, com passava amb els nois internats, però en elles encara hi havia més factors i més pressió. El pecat es podia trobar en els cabells llargs, en anar massa mudades, en la dutxa, en compartir els llits, en la menstruació i, clar, en la sexualitat, que si en tot el país era tractada amb por, tabús i ignorància, en els centres femenins encara era tractat amb més duresa.

La mentalitat de les cuidadores anava més enllà, concebent actes i pensaments en els que les nenes era impossible que sabessin ni poguessin imaginar. Els hi ficaven la por al cos des de petites per coses que elles no entenien i els hi era desconegut.

La dedicació en l'àmbit d'estudi i cultura de les nenes i joves era escassa, especialment durant les dècades inicials de la dictadura. S'hi aplicaven poques hores i el nivell d'aprenentatge era molt bàsic.

Les primeres lleis de l'ensenyament i que els programes es van ajustar a los *Cuestionarios Nacionales para la Enseñanza a Primaria*, publicats el 1953, van propiciar l'increment d'hores d'estudi i l'ampliació de matèries, això sí, les matèries que creien més indicades per a les noies.

Cap a mitjans dels seixanta van poder cursar assignatures de Secretariado i Corte y confección. A més, algunes noies van poder arribar a fer batxillerat, sempre amb el criteri i permís de les persones que gestionaven el centre i controlant el temps que passaven fora.

Malgrat aquests canvis, van continuar a haver-hi diferències entre el nivell de les noies i el dels nois, que hi dedicaven moltes més hores a estudiar, que tenien més disciplines i comptaven amb temes tècnics i científics.

Per consegüent, les noies estaven molt més controlades i aïllades en el món exterior des de ben petites. Els era difícil poder accedir a cap informació aliena a la institució, altres maneres de pensar, notícies, actualitat, moda, música, lectura... Tampoc se'ls facilitava socialitzar amb persones de fora del centre, ni tan sols amb altres noies. I quan ho feien, era en llocs triats per la direcció i hi havia un fort control, també de l'horari d'arribada i sortida.

En canvi, els nois tutelats o ex-tutelats de catorze a vint anys se'ls va crear l'any 1944 una espècie de club, el Centro de Formación Social, al carrer Ample de Barcelona. Hi havia bar, dutxa, gimnàs, barberia, billar, escacs, ping-pong i altres jocs de saló, i també una biblioteca. Podien assistir a classes de cultura general i de diverses especialitats, amb el que encara reforçaven molt més els seus coneixements. Així mateix, també s'acceptaven com a socis aprenents del barri, sempre tenint en compte la seva conducta i moralitat.

Elena Ràfols Yuste (membre de l'Associació CIRCARE)

Per a les noies no hi havia cap club. Com que se sortissin de les normes imposades, els esperava el Patronato de Protección a la Mujer. L'antecedent, el Patronato Real

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

per a la Represión de la Trata de Blancas, creat el 1902 per prevenir i reprimir la prostitució. Durant la Segona República, el 1931, és dissolt, i uns mesos després reapareix amb el nom Patronato de Protección a la Mujer. El funcionament es basa en les directrius de la Societat de Nacions. Cal ressaltar la composició, en pantalla, del Consell Superior, tan diferent de la que veurem posteriorment. L'any 1935 és dissolt, passant les seves funcions al Consell Superior de Protecció de Menors, sense canvis fonamentals en el funcionament.

L'any 1941, el govern franquista recupera la institució i la reorganitza d'acord amb els criteris nacionalcatòlics. Sota el seu control estaven les joves de setze a vint-i-tres anys, però podien ampliar el ventall fins als vint-i-cinc. La majoria d'edat estava establerta als vint-i-un anys, però, en el cas de les dones, era ampliable segons la situació en què es trobava.

En pantalla, la composició del Patronato entre 1941 i 1952, per veure les diferències. L'únic canvi és que encara en formen part menys dones, a l'any 1952.

El Patronato es desplega amb la llei de 20 de desembre de 1952, encara sense canvis substancials. La finalitat del Patronato serà «la dignificación moral de la mujer, especialmente de las jóvenes, para impedir su explotación, apartarlas del vicio y educarlas con arreglo a las enseñanzas de la religión católica.» Però no tan sols es referien a la prostitució, englobaven la vida social i religiosa. Calia eliminar qualsevol ideal republicà. Deien que les noies queien en el vici per l'afany de luxes, més que per necessitat, una incongruència, perquè la població estava patint les penúries de postguerra, la presó, els afusellaments i el tancament econòmic del país.

L'augment de la prostitució es va donar a causa d'aquesta situació. Les dones no trobaven altra sortida per mantenir la família o a elles mateixes. Es permetia la prostitució en llocs específics controlats, però el gran augment al carrer i les conseqüents malalties s'havien d'aturar.

Els motius per ingressar una jove en una institució del Patronato eren molt diversos. Qualsevol entitat o persona podia denunciar actituds vistes com a amorals, fos casual o sistemàtica. No costava gens internar una noia. Inclús pel fet de ser violada, era a ella qui se la tractava de delinqüent i calia reeducar-la. La pròpia família la lliurava al Patronato.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

En altres situacions, com ser mare soltera, era considerat un fet molt greu, i més si la família no se'n feia càrrec. El Patronato prenia aquestes noies sota el seu hospici, les enviava a centres específics o maternitats, on eren convençudes per deixar el nadó en adopció o, simplement, la criatura passava a ser un bebè robat.

Les noies hi arribaven per mitjans diferents, policies, religiosos, pares, tutors, juntes pròpies de menors, tribunal tutelat i sol·licitud de la pròpia jove. Un cop a dins, no era fàcil sortir-ne. La legislació ja preveia un munt de situacions no massa clares per mantenir-les tancades o apartades de la família. Algunes d'elles, quan sortien de l'internament, eren controlades en règim de llibertat vigilada per zeladores, cos específic del Patronato.

Les monges, de diferents ordres, dirigien els centres. Altre personal va ser funcionaris o professionals especialistes i les juntes, provincials o locals, de més de trenta mil habitants, comptaven amb un policia fix.

Sempre parlen de protecció, regeneració i correcció. Les juntes tenien llibertat per decidir. Una vegada la noia entrava en un centre, restava apartada del món exterior dins d'una estructura carcerària, el que permetia abusos de tota mena. La justificació del treball en els centres es basava en l'aprenentatge d'un ofici, però es va convertir en una explotació laboral. Havien de destinar temps pels estudis, però aquest era mínim. Només en casos molt especials obtenien algun títol oficial.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

A més del control de la noia en tots els aspectes, també es controlava la conducta de la família, que s'havia d'ajustar a la moral imposada. A partir de mitjan de la dècada dels 60, van anar en augment els moviments intel·lectuals, polítics, feministes i d'obertura cap a l'exterior.

Les noves lleis educatives permetien a les dones realitzar estudis superiors i l'accés al treball, però seguien encotillades per la manca de dret sota l'obligació d'obtenir permís dels pares, tutors o marit, per qüestions tan simples com obrir un compte...

Fitxer 6

...corrent. També d'una legislació que les reprimia i castigava per accions permissibles als homes, com l'adulteri. La repressió en tots els àmbits s'aplicava a

totes les joves que queien sota les urpes del Patronato. La continuïtat de la ideologia nacional catòlica depenia de l'ideal femení imposat des de la infància, que per raó de gènere s'aplicava de manera diferent a homes i dones.

La legislació va anar canviant, però fins ben entrada la dècada de 1980, les dones no van poder obtenir personalitat jurídica plena. Les joves, de manera conscient o no, van començar a reclamar la igualtat legal efectiva amb els homes i s'involucraven en política, llegien, #(0.42), es manifestaven públicament.

Aquests van ser molts dels motius d'internament de noies durant l'última etapa del Patronato. Joves classificades de rebels, difícils, desobedients, conflictives, vicioses. Les causes d'internament sempre es basaven en la manca de moralitat de les noies. Malauradament, la institució encara va tenir prou temps i poder per desgavellar la vida de moltes joves internades i marcar-la psicològicament per sempre.

Com sabem, nenes i joves van patir la discriminació d'un sistema polític que va retallar els seus drets civils, educatius i laborals. Però les que es van veure obligades a romandre internades en centres institucionals franquistes encara van patir-ho més, tancades sense contacte amb l'exterior i a mercè del tracte de monges i vigilants. Moltes noies van romandre durant la seva infantesa i joventut sota el control d'aquest sistema institucional sense conèixer res més que el que vivien dins d'aquelles parets.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

La institució va anar morint lentament. A Catalunya va perdurar fins al 1981, però la desaparició total a l'Estat no es va donar fins a la meitat de la dècada dels 80.

Moltes gràcies.

La vicepresidenta

Moltes gràcies a les compareixents. Ara seria el torn dels grups parlamentaris i, en primer lloc, tindria la paraula el Grup Parlamentari de Junts, la diputada Laura Martínez, i ben tornada.

Laura Martínez Portell

Moltes gràcies, vicepresidenta. Moltíssimes gràcies a tots per comparèixer, per venir i per portar la vostra expertesa i per haver dedicat tot aquest temps de recerca precisament a aquests temes que han estat tan invisibilitzats durant tants i tants anys.

Aquesta serà una comissió d'investigació que serà dura, que ja ho veiem. Avui comencem només amb vosaltres com a qualitat d'experts. Quan arribin les dones que ho han patit en primera persona, doncs la preveiem duríssima.

I jo volia fer algunes preguntes com bastant concretes. Una és el tema de la vergonya d'haver estat en un d'aquests centres, no? Com això ha provocat aquest silenci posterior, aquest silenci durant tants anys després? Perquè les pròpies dones, el seu procés psicològic va ser tan fort de submissió o de... Bé, allò era una vergonya, era una tatxa o estaves bruta per haver estat en un tipus d'aquestes institucions i, per tant, a la teva vida posterior ho has amagat durant tota la vida. Això també ha contribuït a que no se'n parlés, evidentment, i que ningú no fos conscient de tot el temps que això va estar vigent.

I l'altra, que a mi em sembla molt bèstia o especialment dur, és el fet de no tenir una condemna, no? El fet d'estar allà, una condemna té una data d'acabament. I això és un fil d'esperança, és un horitzó, és un..., tal dia sortiré d'aquí. M'és igual, queden dos anys, queden tres anys, els que siguin, no?

I en aquest cas, de les noies que estaven internades en el Patronato, evidentment, com que no hi havia hagut un judici, no hi havia hagut una condemna, ni motius ni res de res, però és igual, no hi havia una data de sortida. I aquest fet també m'interessava saber com això afecta psicològicament el fet de no tenir un horitzó de futur de què canviï la teva situació.

I després, també, respecte al sistema penitenciari i aquest pas que es feia de l'un a l'altre, també si això es feia sense cap judici. O sigui, passaven del Patronato a la presó de la Trinitat sense haver-hi delicte, sense haver-hi judici, sense haver-hi condemna i, per tant, seguien en aquesta situació de no horitzó, de no..., no ho sé, eh? Ho dic perquè em sembla un dels efectes més exagerats, que és el no saber fins quan has d'aguantar això, no? I aquest era un dels temes que volia posar sobre la taula.

Moltíssimes gràcies a tots quatre.

La vicepresidenta

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Gràcies, diputada. Ara seria el torn d'Esquerra Republicana i tindria la paraula la seva portaveu, la senyora Raquel Sans.

Raquel Sans Guerra

Moltíssimes gràcies, vicepresidenta. Moltíssimes gràcies a tots els compareixents, a les compareixents d'avui, bàsicament perquè ens han ajudat, avui era una sessió molt important que ens ajudava a tenir un marc, no? És a dir, era una de les primeres sessions que ens ajudava a entendre la dimensió d'una situació que va ser sistèmica i va ser institucionalitzada, no?

I crec que la idea de sistema és important per entendre com vam poder arribar fins avui. No era un fet puntual, no era un fet aïllat, no era una congregació, sinó que hi havia tota la institució, tot el sistema institucional, sigui l'Estat, sigui l'Església, al darrere. Per tant, jo crec que era molt important tenir aquesta visió.

Agrair a les companyes també que avui són aquí per donar veu a les que no n'han tingut, no? I si avui som aquí, segurament és perquè ens han empès a ser aquí. Com ha pogut passar?

Crec que les absències també en aquesta comissió són importants i s'han d'assenyalar. Partit Popular i VOX no són en aquesta comissió i crec que també és important assenyalar-ho, dir-ho, perquè són partits que tenen força tant a nivell català com a nivell estatal. I per tant, el silenci o la ignorància d'una situació tan dramàtica no és gratuïta i no és casual.

S'han dit coses molt interessants. Em quedo amb la reflexió que feia la doctora Guillén de la veritat, la justícia, la reparació i la no repetició, especialment preocupant en els temps també en què aquest nacionalcatolicisme apareix mutat en altres formes a través de les xarxes socials. Tornem a veure un repunt de determinats valors morals que preocupen i, per tant, també aquesta no repetició crec que és important.

I preguntar-los, no?, perquè tant el senyor Lorenzo com la senyora Guillén em sembla que hi han fet referència a l'accés als arxius, als de las cruzadas. Com des del Parlament de Catalunya podem ajudar perquè hi hagi accés a aquests arxius? És veritat que en aquest Parlament també vam aprovar la llei de desaparicions

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

forçades de menors, que té un vincle molt estret amb la situació que expliquem i que encara estem pendents d'un reglament perquè aquesta llei sigui efectiva, no? Se'ns estan morint les mares i seguim sense aquest reglament que el que ens ha de permetre és accedir als arxius, accedir a aquesta informació i, per tant, poder posar context a tot plegat. I agrair als investigadors que feu aquesta feina, però crec que aquests arxius haurien d'estar accessibles. Per tant, a quins arxius hauríem de tenir accés?

I després, aquesta reparació, lligat amb el que comentava la companya de Junts, no?, com podem fer aquesta reparació, quan encara, ho explicava la senyora Miñarro, existeix aquest trauma i, per tant, aquest fet d'amagar una realitat a la que van ser sotmeses moltes dones, no? Com casem aquesta reparació amb una realitat que ha quedat oculta, que ha quedat en silenci? Com podem fer aquesta reparació?

I després també assenyalar, no?, com la prostitució s'ha jugat com un element de repressió en el passat, doncs també posar l'accent en que la prostitució també pot ser un element de repressió en el present i, per tant, també crec que és important el testimoni que vostès ens han donat avui.

Gràcies.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

La vicepresidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn del Partit Popular, però no hi ha ningú; de VOX, però tampoc n'hi ha. Per tant, seria el torn de Comuns i tindria la paraula el portaveu, el senyor Andrés Garcia Berrio.

Andrés Garcia Berrio

Gràcies, vicepresidenta. En primer lloc, volia agrair la compareixença d'avui de Carmen Guillén, Anna Miñarro, César Lorenzo, Elena Ràfols i Neus García Ràfols. Considerem que és absolutament imprescindible la compareixença que han fet en el dia d'avui.

D'alguna manera, ens posa també damunt de la taula per què era tan important que es pogués dur a terme aquesta comissió d'investigació en un exercici parlamentari, com a mínim, d'apropar-nos a la veritat, una veritat que ha estat amagada en tantes i tantes ocasions.

Jo crec que com en altres situacions en matèria de memòria democràtica a Catalunya i a l'Estat espanyol arribem massa tard i arribem gràcies només a l'empenta de les víctimes organitzades, per un costat, i també de les entitats. Jo crec que estem en un moment clau i per això considero que és important aquesta sessió i la resta que vindran.

Jo crec que a Catalunya estem en un moment important. Si tot va bé, les properes setmanes podríem tenir la nova llei de memòria democràtica catalana i, en aquest sentit, és evident que estem treballant diferents grups parlamentaris per introduir durant la ponència qüestions claus que tenen a veure amb de quina manera es podria accedir a aquests arxius, de quina manera es fa el reconeixement evident necessari com a víctimes i també altres qüestions, com el que té a veure amb el període fins on s'arriba.

Llavors, jo crec que en aquest sentit veurem, si tot va bé, en les properes setmanes podrà arribar a la Comissió de Justícia, se publicarà l'informe i, llavors, allà també podem avaluar. I en tot cas també, doncs un cop el veieu, també fer-nos arribar el que considereu que ha estat bé o no en aquest procés, però pensem que és clau. I sí que considerem que estem a prop de poder donar un pas endavant, cosa que en el projecte de llei encara no hi era i també, efectivament, allà es va arribar tard.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Llavors, en relació amb les compareixences, jo sí que volia plantejar quines mesures concretes de veritat i reparació considereu que s'haurien de dur a terme. O sigui, jo crec que arribem molt tard, però, concretament, més enllà de l'accés als arxius i altres que heu plantejat, quines haurien de poder ser?

Perquè aquí jo crec que hi ha una reflexió que és, podem tenir una llei que ens apropi en aquest camí limitat, molt limitat, molt més, diguem, a nivell de justícia no arribarem perquè no s'han fet els canvis necessaris per introduir la justícia de manera efectiva a la llei estatal, tindrem una sèrie de limitacions, però sí que pot suposar un avenç. Llavors, jo crec que és un moment també d'exigir al Govern que ha de dur a terme les polítiques de memòria que tingui tota l'ambició.

Llavors, jo crec que en aquest sentit veure quines mesures concretes plantegeu pensant en els propers anys que vindran, aprofitant l'impuls de la nova llei.

Gràcies.

La vicepresidenta

Gràcies, diputat. Seguidament, seria el torn de la candidatura d'Unitat Popular i tindria la paraula la seva portaveu, la senyora Pilar Castillejo.

Maria Pilar Castillejo Medina

Sí, moltes gràcies. Bé, com no pot ser d'una altra manera, primer, agrair les vostres compareixences, la informació que ens ha portat. Jo crec que, no tant del Patronat com d'aquesta relació amb la presó de la Trinitat, que també era interessant, necessari aquesta primera sessió, no?, que el que volíem era com tenir un marc general que ens situés i, a partir d'aquí, poder anar avançant.

Jo crec que ens heu explicat d'una manera molt gràfica i a vegades també dolorosa la realitat que van viure moltes dones en aquell període.

Volia fer referència també a la llei de memòria, perquè també soc ponent, juntament amb l'Andrés, i crec que hi ha coses que amb la nova llei catalana de memòria democràtica, tard, i sobretot gràcies a l'impuls que esteu fent, però que sí que el Patronato de la Mujer recorre aquesta llei de dalt a baix, tant pel tema de reconeixement de les víctimes com entenc que també es donen avantatges amb el tema de l'accés a dades, que esperem que serveixi per poder abundar en la investigació.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Jo trobo aquí a faltar que em sembla que hi ha molt desconeixement sobre molts temes, no?, encara. Per exemple, apuntaven al tema laboral, no? O sigui, les dones estaven treballant sense rebre ni sou ni prestacions. Crec que hi ha molt poc investigat sobre això, quan estaven sotmeses a un règim gairebé d'esclavatge i quan, ara mateix, continuen sense reconèixer drets laborals i socials que haurien d'estar. I per tant, tot això és una manca d'investigació molt gran, que penso que realment no tenim prou coneixement d'això. Cal continuar per aquí. Hauria de ser l'Administració qui es fes càrrec d'això.

També amb el tema dels nadons robats. Potser en molts casos són les dones les que van acceptar, van ser convençudes, però crec que aquí també hi ha com molta responsabilitat per part de les institucions que no ha estat assumida.

Volia també preguntar, sobretot a l'Anna Miñarro, per quines conseqüències pot haver tingut per a les víctimes comprovar que en aquesta recuperació de la memòria la seva repressió no s'ha tingut en compte de manera majoritària, sinó que sempre s'ha oblidat, no? Les dones que són víctimes, de quina manera els ha afectat, ja no només el que els va passar, sinó que ara tampoc aquest silenci, aquest desconeixement, no?

I també si el silenci de moltes d'elles, no?, aquest no voler parlar, no voler que les coneguem, s'explica pel propi efecte del trauma o també que elles mateixes han interioritzat el nacionalcatolicisme com a propi, no? Si, al final, aquesta reeducació ha tingut cert efecte.

Llavors, també, al final, nosaltres aquí el que intentem muntar és una comissió d'investigació, i això vol dir...

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Fitxer 7

...conèixer, tenir més informació, identificar els responsables també. Aquí jo lamento molt que amb el Pla de treball que nosaltres havíem elaborat en un principi i havíem determinat persones concretes del món eclesiàstic, les seves compareixences no hagin estat aprovades perquè PSC i Junts no han votat a favor d'aquestes i ho hem hagut de diluir. Jo crec que és molt important tenir informació i coneixement dels responsables perquè per això fem una comissió d'investigació.

Els demano si vostès també tenen informació de responsables, sobretot després del 81, noms de les persones que són responsables d'això per tal que puguem exigir algun tipus de responsabilitat.

I per últim, i ja acabo. La senyora Miñarro parlava que una petició sincera de perdó podia ser una manera de..., no ho sé, eh?, com alguna cosa que els hi devem i que podria ajudar a la restitució. Esteu d'acord amb això, que aquesta petició sincera de perdó és necessària?

La vicepresidenta

Gràcies, diputada. Com que tampoc hi ha cap representant del Grup Mixt, seria el torn del Grup Parlamentari dels Socialistes i tindria la paraula la diputada Elena Díaz.

Elena Díaz Torrevejano

Gràcies, vicepresidenta. Primer de tot, doncs em sumo als agraïments per les seves compareixences, per ser avui aquí i les compareixences que ens han exposat.

Disculpar la diputada titular en nom del meu grup parlamentari, que és la diputada Natàlia Fabian, que per motius de salut doncs no pot ser aquí present, però, segurament, estarà en les darreres sessions.

I disculpa perquè, per motius personals, m'ha sigut impossible arribar una miqueta més d'hora i hi ha hagut un parell d'intervencions que no he pogut escoltar en la seva totalitat. I potser ara faig algun comentari que ja s'ha comentat abans, i disculpeu-me si és així, no?

Jo us volia fer algunes preguntes que moltes d'elles alguna de les meves companyes abans ja l'ha comentat. Però, bé, la primera seria, a vegades quan hem escoltat o hem sentit parlar del Patronato i d'alguna de les pràctiques que allà es duien a terme, a vegades doncs escoltem que potser eren casos puntuals, casos aïllats, que no era una pràctica així, no?, però ja veiem que quan escoltem les víctimes, escoltem els experts, els historiadors, veiem que això no és així. Però no sé si tenim..., quins elements doncs podríem afirmar, precisament, que no practicaven excessos puntuals, sinó que practicaven excessos permanentment en un sistema organitzat i sostingut institucionalment.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Després també volia..., la segona pregunta era si coneixem la dimensió que va tenir el Patronato a Catalunya, si coneixem, exactament, quants centres hi havia, quantes dones hi van passar pel Patronato i quines institucions aquí a Catalunya hi van participar.

El doctor Lorenzo ho ha comentat abans, referent als arxius. També volíem saber, i també alguna companya ho ha comentat abans, quines dificultats encara ens trobem en l'accés..., us trobeu els que estudieu el Patronato per accedir a aquests arxius i quina documentació encara no continua estant disponible.

I, bé, també ho han comentat, sobre la Llei de Memòria Democràtica, que s'està treballant, porta molts anys, diverses legislatures que estan en marxa però que sembla que no acaba d'aprovar-se. Ara sembla que ja, per fi, està en les seves

darreres setmanes de tramitació i esperem que en pocs mesos la puguem tancar definitivament aquí al Parlament. Em consta que sí que hi ha alguns articles específics que parlen sobre el Patronato, i sinó ja em corregiran els companys que formen part de la comissió. Però també, dins d'aquesta Llei de Memòria Democràtica, què hauria d'incloure una veritable política de reparació, aprofitant, no?, que ja ens ha costat tant arribar a aquesta tramitació d'aquesta llei, doncs aprofitar per fer-ho bé. I jo ho deixaré aquí.

Moltes gràcies.

La vicepresidenta

Gràcies, diputada. Llavors, finalitzat el torn de paraula dels grups parlamentaris, ara els compareixents i les compareixents tindran un nou torn de deu minuts per donar resposta a les qüestions plantejades. I, en primer lloc, tindria la paraula la senyora Carmen Guillén.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Carmen Guillén Lorente (doctora en història contemporània i autora de la tesi doctoral *El Patronat de Protecció a la Dona: prostitució, moralitat i intervenció estatal durant el franquisme*)

Buenos días. Voy a aprovechar esta intervención para contestar de manera genérica algunas de las cosas que se han planteado y, fundamentalmente, me gustaría responder a las cuestiones relacionadas con el tema de los archivos que, bueno, pues es la problemática central de los investigadores e investigadoras que nos acercamos a la institución del Patronato.

Respeto a este sentimiento de vergüenza y de miedo que se hablaba al principio, que derivó en ese silencio posterior, creo que explica muy bien buena parte del éxito del sistema. Quizás no tanto de adoctrinamiento, pero sí de la sumisión femenina.

Yo creo que uno de los principales objetivos de esta institución siempre fue anestesiar la capacidad crítica de estas mujeres en una etapa tremendamente vulnerable de su vida, ¿no? Hacerles ver que no valían para nada y que su lugar en el mundo era un lugar secundario, ¿no? Entonces, salieron muchas veces de esta institución con ese estigma, con esa culpa, con esa vergüenza que ha hecho que durante muchos años tengamos un enorme vacío testimonial que, afortunadamente,

creo que estamos empezando a romper, favoreciendo los espacios de escucha y dándole lugares seguros para que ellas hablen y cuenten su experiencia sin miedo a ser revictimizadas o señaladas, ¿no?

El tema de la condena y de esta incertidumbre que implicaba, creo que está estrechamente vinculado con las fugas que se producían en el Patronato, ¿no? Cuando tú no sabes si te falta una semana, un mes o un año para salir de un sistema puramente penitenciario o carcelario como era el Patronato, pues derivaba en que las fugas eran un procedimiento tremendamente habitual.

Estas fugas implicaban muchas veces que estas mujeres delinquieran por primera vez. Estamos hablando de niñas muy jóvenes, menores de edad, que se escapaban de unos centros sin nada, sin dinero, sin ropa y sin una red de apoyos que las acompañase. Porque, como hemos explicado al principio de la intervención, una de las primeras medidas era descontextualizarlas de sus espacios naturales, ¿no?, para que, cuando se fugasen, no tuviesen esa red de apoyos a las que acudir.

Entonces, ¿qué podían hacer? A veces delinquían, hacían pequeños hurtos, en ocasiones tenían que prostituirse y eso desencadenaba que muy pronto volvieran a ser internadas o bien en el Patronato o bien en las cárceles, ¿no? Entonces, todo esto se convertía en un circuito que se podía prolongar durante mucho tiempo en los diferentes dispositivos de represión franquista.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Respecto a lo que se ha hablado de la nueva legislación de memoria democrática, creo que es importante que aparezca un apartado específico, que se mencione de manera específica a estas mujeres como víctimas de la represión franquista, no por una cuestión política, sino por una cuestión de conducta moral y sexual.

Estamos hablando de un tipo de represión que hasta ahora no ha sido tan estudiada o no ha sido estudiada en profundidad tan bien como otros aspectos represivos del franquismo. Entonces creo que se tiene que hablar de esa represión en concreto y mencionarlas, específicamente, con vistas a esa reparación. En mi opinión, tiene que pasar, aparte de otras cuestiones, por una reparación económica, porque son mujeres a las que les condicionaron profundamente la vida, les condicionaron su futuro, su educación, sus relaciones familiares, y eso ha desembocado que muchas veces tengan problemas económicos o dificultades económicas, como sabemos. En

el grupo de supervivientes, pues hay varias mujeres o ha habido varias mujeres que han estado al borde del desahucio.

Se mencionaba también el tema de los nombres, si conocemos los nombres de las personas vinculadas a la institución en la etapa final. Sí, por supuesto que los conocemos, y todos ellos y ellas formaban parte de las élites sociales, políticas y económicas de cada uno de los territorios. Es relativamente fácil encontrarlos en la documentación y también en el BOE, porque eran nombramientos oficiales que se hacían a través del Ministerio de Justicia.

En mi caso, he trabajado las juntas relacionadas con las provincias que me interpelan personalmente, que en este caso son Murcia y Albacete, y son apellidos, todos ellos, muy conocidos para las personas que vivimos en esos territorios. Entonces es muy fácil poder señalar, concretamente, a esas personas que, por supuesto, en mi opinión, deberían de depurar responsabilidades.

Respecto al número de centros y número de mujeres, ya no solo en Cataluña, sino a nivel nacional, es un dato tremendamente complejo de conocer. Y esto me lleva a conectar esta respuesta con el tema de las fuentes y de los archivos. En el caso del Patronato de Protección a la Mujer tenemos un problema muy grande con la fuente documental. Como hemos explicado al principio, esta institución se organizaba mediante un sistema piramidal, una junta nacional, unas juntas provinciales y unas juntas locales.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

La Junta Nacional, de alguna forma, era el corazón de la institución y llegó a albergar 1.183 cajas de documentación. Lamentablemente, esas cajas se transfirieron al sótano de un archivo que sufrió una inundación en los años 90 y, de las 1.183 cajas de documentación, hoy solamente nos quedan treinta y una.

Eso significa que nuestro trabajo como historiadores e historiadoras pues nos obliga a hacer historia desde los márgenes, a través de la documentación que ha conservado cada una de las provincias, en un trabajo casi que arqueológico.

Estamos en un punto todavía inicial de conocimiento. Se han trabajado algunas juntas de manera específica, pero necesitamos más financiación, más proyectos, más investigadores e investigadoras dedicadas a esta institución para cubrir las lagunas que todavía tenemos y que todavía existen.

En cualquier caso, ese agujero negro enorme nos impide conocer con mucho la magnitud del número concreto de centros y número concreto de mujeres. Además, estamos hablando de una institución tan larga que, depende del año en el que estemos, estamos hablando de un número de internamientos o de un número de centros en concreto.

Por eso, una de las demandas fundamentales es la apertura total de los archivos eclesiásticos. Las congregaciones religiosas, forzosamente, tuvieron que generar un volumen documental enorme en esos más de cuarenta años que duró la institución y a los que no hemos tenido acceso ni investigadoras ni supervivientes.

Es una de las demandas más potentes que tenemos para suplir ese vacío documental tan grande que tenemos. Creo que es una de las demandas más importantes que tenemos que resolver para poder, no solamente cubrir historiográficamente por completo el Patronato, sino para que esas mujeres tengan acceso a sus expedientes. Sin esos accesos a sus expedientes, difícilmente pueden demostrar su estancia y difícilmente podrán tener acceso a las futuras y potenciales medidas de reparación.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Creo que con esto más o menos he respondido de manera general a todas las cuestiones que más o menos se han ido diciendo y que me interpelaban de manera directa. Así que, muchas gracias.

La vicepresidenta

Moltes gràcies, senyora Guillén. I ara seria el torn seguidament de la senyora Anna Miñarron per un temps també de deu minuts.

Anna Miñarro (psicòloga clínica i investigadora, directora de TALAIAR Salut)

Moltes gràcies. En primer lloc, heu comentat el tema de la vergonya. Jo crec que si parlem i construïm, tal com han fet els meus companys, la història, les dates, etcètera, etcètera, i no ens aturem realment amb tot allò que van patir, no ens en sortirem. És a dir, ni la repressió, ni el maltractament, ni l'assetjament es cura amb diners. Això no vol dir que les que ho necessitin, doncs que rebin els diners que toquen. Però ni la repressió ni, directament, el maltractament, ni l'ensinistrament suposat de nacionalcatolicisme es resol amb diners.

Per tant, jo per això demanava... No hi és la diputada... *(Veus de fons.)* Ah, està allà. Ah, hola. *(Veus de fons.)* Ah, doncs, per això deia que el que cal no són només diners. Per a aquelles que ho vulguin, sí. Però jo considero que han de ser elles que diguin que volen..., que s'acostin, no que les acostem, no que fem llistes, no que les fem, d'alguna manera, les posem en primera instància. Són elles les que han de decidir, directament, contestar, no?

És a dir, sí sabem qui són els responsables i els responsables no han pagat pels seus crims. I són l'Estat, és l'Església i les ordres religioses. I les dues coses que s'han fet fins ara, les dues assemblees s'han fet a Madrid, que és la CONFER i després la que ha fet l'Estat, les dues han estat, bé, simples, senzilles, i que l'única cosa que volien era estar tranquils de què havien fet alguna cosa. Cap d'elles, cap d'aquests dos espais que han organitzat han servit absolutament per res.

Per tant, vol dir que hem d'esperar que realment siguin les represaliades les que vinguin d'alguna manera. Nosaltres hem de reconèixer què és el que passa.

Per què, dèieu també, sense esperança? Doncs perquè no sabien què havien fet, perquè les havien tancat no sabem qui, qui sigui, eh? Però,...

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Fitxer 8

...fonamentalment, les ordres religioses fan part important d'aquest tema.

I resulta que ens trobem, a part dels arxius, que els estem demanant i que la Maternitat encara els esperem, eh?, i no ens han obert encara les portes de l'arxiu, però esperem que dintre de poc la Maternitat obri realment els arxius.

I, per tant, vol dir que aquestes tres institucions han de pagar pels seus crims. Però pagar no vol dir diners, vol dir fer una demanda real i seriosa sobre el que han fet, ser-ne conscients que han creat una situació traumàtica de per vida –de per vida–, que algunes represaliades ho han cuidat o hi han sigut perquè han volgut elles, perquè són elles les que, de manera particular, han anat a buscar professionals que les ajudin, eh? Però, vull dir, que això és important.

I hi ha un altre tema que vull també comentar, que és que en el supòsit que reconeguem algun maltractador conegut, que en aquest cas resulta que sí que hi ha

hagut un maltractador conegut, que el bisbe corresponent on era aquest maltractador va reconèixer i va reconèixer el maltractament, després la família d'aquest maltractador no ha parat de maltractar, de continuar maltractant la represaliada i a la persona que va fer el diagnòstic de la represaliada. Per tant, vol dir que estem en una situació molt complicada amb l'Església.

I jo quan demanàveu, ara no recordo qui, però Esquerra i el PSC, que dèieu: què fem? Doncs jo crec que és absolutament indispensable que el PSC i Junts, d'una vegada per totes, acceptin que els tres elements són Estat, ordres religioses i Església catòlica i que els hem de tenir aquí, els hem de tenir aquí i que donin explicacions. Perquè sí que sabem que hi ha algunes senyores d'ordres religioses que encara viuen, algunes estan, directament, en una residència a Madrid de persones grans. Per tant, aquestes senyores nosaltres no podem, bé, podem intentar que vinguin aquí, però si hi són i són vives, s'ha de fer.

Després algú, em sembla que era d'Esquerra, també demanava com passaven d'una banda a l'altra. Doncs resulta que, directament, no ho sabem. Per exemple, en aquest moment sabem que sí que a la presó de Tarragona hi havia unes noies, directament, mallorquines que les van agafar i van decidir que, com que volien ser hippies, això és el que diu el document, eh?, com que volien ser hippies les enviaven a Mallorca i a Mallorca no hi havia centres realment del Patronato, el que hi havia a Mallorca eren presons i aquestes noies de Tarragona van passar, directament, a la presó de Can Sales, directament a Mallorca.

Què més volia dir? A mi em sembla que hi ha moltes dones, en relació també a la vergonya, hi ha moltes dones que no poden dir el que varen patir, que no poden dir-ho perquè el nivell de patiment és tan alt... Jo no sé si he estat capaç de dir el que era realment un trauma, eh?, però és una ferida oberta, que està oberta permanentment i que no només implica tots aquells elements que he comentat abans i que sortien en un quadre, sinó que també apareixen en l'edat adulta. És a dir, que persones ja majors poden en aquest moment tenir tot tipus de malalties, les que hem comentat abans, no tothom tindrà les mateixes, però algun tipus de malaltia que realment estigui vinculada allà.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

On tenim el problema també? Amb la salut pública. La salut pública, quan una senyora arriba i diu que està molt trista o que plora o que presenta uns símptomes que els sembla que estan vinculats no sabem a què, el que fa la salut pública és donar opiacis, donar medicació que serveix per anestesiar, i d'aquesta manera això no cura absolutament res, perquè només el que sabem.

El que sí que sabem és que coneixem a tres, concretament, jo he anomenat dos, però coneixem a tres psiquiatres que van participar directament amb els que no hem..., amb alguns hem pogut parlar, amb d'altres no hem pogut parlar. Però realment aquests psiquiatres, alguns són molt grans, com podeu imaginar, realment són molt grans i són els que investigaven tota la informació.

Jo insistiria en què la situació és traumàtica, que la repressió no es pot oblidar perquè l'oblit no existeix i, en tot cas, l'oblit es col·loca en un lloc, fonamentalment, a nivell inconscient. I si realment és així, si no tenim o no fem una reparació real, realment no ens en sortirem de cap manera.

Confiem que, respecte als arxius, la Maternitat els obri d'una vegada per totes.

Algú preguntava també, doncs a Catalunya fonamentalment les que van fer més feina van ser les adoratrices i les oblatas i les que comentava també el César.

I el que cal és, doncs, una veritable política de reparació i que es formin els professionals adequats, tant des de la medicina tradicional com des de la psiquiatria, perquè, realment, aquestes dones siguin escoltades en funció del seu trauma real.

Realment, el que no pot ser és, com tothom ho deu saber aquí, que fa molts anys que parlem de fibromialgia i, quan parlem de fibromialgia, tothom aplica i els hi dona, els hi recepta, directament, antidepressius. Si el que fan és tractar-les amb antidepressius, vol dir que accepten que hi ha algun tipus que té a veure amb la depressió.

Llavors, com és que no han investigat més? Com és que la medicina, en general, quan es tracta de tractar amb dones, no investiga? Com és que, realment, totes les investigacions... Em sembla que va ser la setmana passada, que en un lloc van dir que en relació a la menopausa s'havien investigat amb senyors i no amb senyores.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Bé, la primera notícia, no?, que els senyors també tinguin menopausa. Ara que tenim el César aquí, li preguntarem si ja ha passat la menopausa o no, no? Però vull dir que la investigació es faci en funció d'homes, quan estem parlant d'una medicació que s'haurà d'aplicar a les dones, bé, és d'una vergonya absoluta, absoluta.

Jo també em quedaria amb que algú ha comentat que l'any 81 es va acabar. No, va acabar el 85. Per tant, jo sí que demano al Parlament que demani l'apertura dels arxius, que demani, directament, el Parlament què va fer del 81 al 85 i que demani, realment, que paguin pels crims que van cometre. Perquè aplicar, directament, una situació amb noies especialment vulnerables, perquè jo insisteixo una altra vegada que eren adolescents, que l'adolescent és el segon naixement, que naixem una vegada a la vida i que naixem una segona vegada a lo social. I, llavors, maltractar d'aquesta manera a les noies, directament, maltractades, en un moment en què el seu espai de vida era tan curt i, per tant, estaven amagades, estaven maltractades, és una cosa que realment no podem suportar. Per tant, la llei de memòria, la de Catalunya, espero que, realment, estigui en condicions de resoldre tot aquest tema.

Insisteixo en què no calen llistes, perquè sabem que hi ha moltes dones que no volen dir on van ser. Sabem que moltes dones han creat la seva família, han creat el seu espai i no volen que la seva família conegui tot allò que van passar. Però això no vol dir, tal com jo deia abans, que això es pugui amagar, sinó que totes aquestes dones és com el Blandi Blub en els nens, que tu apretes per aquí i surt per aquí, i si t'hi apretes de dalt, surt per baix. És a dir, que, realment, han d'aconseguir que aquestes dones, si volen, puguin realment doncs...

Em sembla que he contestat a quasi tot, eh?, i especialment al tema de la reparació real.

La vicepresidenta

Moltes gràcies, senyora Miñarro. I ara seria el torn del senyor César Lorenzo.

César Lorenzo Rubio (doctor en història)

Gràcies per les seves preguntes i observacions. Bé, jo, particularment, respondré allò que pugui.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Sobre el tema de l'arbitrarietat, que permetia el pas dels centres del Patronato de Protección a la Mujer a la presó i viceversa. Haig de dir que tota l'estructura jurídica del franquisme es basa en l'absència de drets i llibertats formalment reconeguts, però, a la pràctica, no reconeguts, o sigui, no vigents, no? El franquisme fou un Estat amb dret, però no un Estat de dret.

Llavors, ens trobem amb situacions en què un mateix delicte podria ser objecte... Perdó, una mateixa conducta o pràctica podia ser objecte de sanció penal per part del Codi Penal, per part de la Ley de Peligrosidad y Rehabilitación Social o per part d'una infracció administrativa dictada sense jurisdicció judicial, sense la intervenció d'un jutge o d'un tribunal. El mateix passava amb aquestes conductes castigades per les visitadoras, pel Patronato de Protección a la Mujer.

L'amplitud i la grisor que permetia la Ley de Peligrosidad Social, que castigava conductes, permetia internar-les en un centre de menors, passar-les a la presó perquè no hi havia centres específics per a la Pelegrosidad Social, o internar-les en un altre tipus de, fins i tot, establiments psiquiàtrics, per exemple, etcètera. Això va ser una pràctica bastant estesa.

I em permeto lligar-ho amb l'altra pregunta, que em sembla que feia..., no recordo quina diputada, sobre si es tractava d'un fet puntual o d'una pràctica sistèmica. Sí, la diputada Díaz. Doncs, evidentment, estem davant d'una pràctica sistèmica. La multitud, bé, multitud no, però la diversitat de testimonis que ho acrediten, el fet que siguin equiparables els testimonis, les proves documentals a diferents parts de l'Estat i en diferents èpoques i contextos, denoten o fan evident que es tractava d'una pràctica sistemàtica i que, segurament, va haver-hi casos més execrables que d'altres, però que, en general, les pràctiques abusives foren la norma.

Pel que fa a l'accés als arxius. Jo haig de dir que, ho he dit a la meva intervenció, el fons de la Junta Provincial del Patronato de Protección a la Mujer de Barcelona està conservat, segons tinc entès, i està publicat a la pàgina de l'Arxiu Nacional de Catalunya, és a dir, a l'Arxiu Nacional de Catalunya de Sant Cugat es conserva fons del Patronato de Protección a la Mujer, no els hi puc dir quin volum d'informació, quina qualitat d'informació, però, com a mínim, allà hi és una part del fons. I a l'Arxiu

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Provincial de Lleida també hi ha documentació del Patronato de Protección a la Mujer. No així de Tarragona i de Girona, no tinc aquesta dada.

Aquesta informació, a priori, és accessible a qualsevol investigador o investigadora que s'hi adreci i es comprometi a guardar la confidencialitat sobre determinades dades personals de les persones que hi puguin intervenir. Però de la mateixa manera que jo he pogut estudiar milers d'expedients de recluses tancades a la presó de la Trinitat, si es conserven, que insisteixo, no puc assegurar-ho, doncs qualsevol persona que s'hi adreci hauria de poder fer-ho, i si no, doncs hi ha mecanismes per reclamar aquest accés.

On tenim la pedra a la sabata, on tenim el mur que impedeix accedir a més informació és als arxius de les institucions religioses, com han dit les meves companyes d'intervenció.

En el cas que jo conec, l'Instituto Secular Cruzada Evangélica és una institució plenament vigent, amb activitat, amb una pàgina web consultable des de qualsevol telèfon mòbil, on, per cert, no es fa cap referència al seu passat en gestió de centres penitenciaris. Es parla de la seva creació l'any 37 i en una el·lipsi temporal descomunal es parla del present, i pel mig han desaparegut la presó de dones de Segòvia, la presó de Barcelona, la presó d'Alcázar de San Juan i molts altres centres.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Doncs aquesta institució és de suposar que conserva documentació de la seva relació amb l'Administració de l'Estat. Jo m'hi he adreçat diverses ocasions per diversos mitjans i no he obtingut en cap d'ells resposta afirmativa. Però és una institució que ha de conservar documentació perquè des de l'Administració general de l'Estat tampoc es posen les coses fàcils. He de dir que, personalment, m'he adreçat a l'Archivo General del Ministerio del Interior, a l'Archivo General de la Administración de l'Alcalá i a l'Archivo General de Ministerio de Justícia, i totes tres institucions manifesten no tenir documentació sobre la relació contractual o de conveni o d'algun altre tipus que en el seu moment van tenir amb aquest Instituto Secular de la Cruzada Evangélica, cosa que és una mica...

Fitxer 9

...poc creïble, com a mínim, que una institució de l'Estat hagi fet desaparèixer o hagi perdut o no trobi o no conservi documentació de gestió d'institucions que generaven un pressupost, que generaven una despesa, que tenien a càrrec personal i que han de deixar rastre documental. Però el fet és que no hi he pogut accedir.

Tota la documentació de la presó de la Trinitat està conservada o tota la que es conserva està a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Pel que fa a la Llei de Memòria Democràtica, què hauria d'incloure, sota el meu punt de vista? Doncs també ho han dit altres companyes, primer de tot, un reconeixement a les noies i dones que van passar per aquests centres. Perquè la seva repressió, com ha dit la doctora Guillén, no ha estat considerada com a tal fins, pràcticament, avui dia.

S'ha de reconèixer que a Catalunya, la Generalitat, el Memorial Democràtic i altres institucions, aquesta mateixa comissió n'és un exemple, s'estan fent esforços per dotar de contingut i per reconèixer el patiment que van sofrir, però això hauria de quedar negre sobre blanc en l'articulat de la llei.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

I pel que fa als responsables de tot aquest entramat, a partir de l'any 1981, jo, a part dels noms de las cruzadas, que es van fer càrrec d'aquest centre per menors a Cerdanyola entre el 1979 i el 2021, doncs no conec altres noms.

Però sí que insisteixo en la meva apel·lació a una reflexió col·lectiva de com va ser possible que durant quaranta-dos anys un centre adscrit al Departament d'Afers Socials, amb diferents noms, com ha tingut aquest departament, hagi mantingut o hagi estat el càrrec d'una institució amb un passat tan fosc i tan tèrbol com el de la cruzada evangèlica. I fins aquí la meva intervenció.

Gràcies.

La vicepresidenta

Moltes gràcies. I, finalment, seria el torn de les compareixents, l'Elena Ràfols i la senyora, també, Neus Garcia Ràfols. Quan vulguin.

Elena Ràfols Yuste (membre de l'Associació CIRCARE)

Doncs, a veure, jo fa molts anys, molts, vaig voler començar a estudiar el Patronato de Protección a la Mujer i em vaig trobar que no hi havia documentació. Primer, que es desconeixia totalment que existia aquest Patronato, inclús a nivell d'historiadors. Després vaig poder trobar alguna petita documentació, bàsicament les memòries i alguna legislació.

I uns dos o tres anys després d'haver presentat una comunicació que parlava de les presons franquistes, jo vaig plantejar que el Patronato, realment, va ser un tipus de presó diferenciada per a dones, perquè els homes, a partir dels setze, podien entrar en una presó com tal coneixem, mentre que les dones anaven a una específica que li deien Patronato de Protección a la Mujer. No vaig poder anar molt més enllà per això, perquè no hi havia documentació enlloc, es desconeixia.

Dos o tres anys després de publicada aquesta comunicació, per diferents casuístiques, vaig preguntar al Departament de Justícia del moment si ells tenien algun fons d'aquest tipus. I em van dir que sí, però, clar, que ho tenien allà a l'arxiu en caixes, no sabien ni el que hi havia, que, bé, que fes una sol·licitud per poder accedir-hi, que l'havia de fer també en el llavors dit Departament de Benestar Social, perquè, clar, com havia estat compartit amb èpoques... Bé, així ho vaig fer.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Em van treure quatre caixes, perquè, clar, com no sabien el que tenien, no em podien ensenyar els expedients. A hores d'ara encara estan bastant prohibits d'ensenyar. Inclús que siguis historiador i que juris i perjuris que allò només et queda per al teu estudi i que no es dirà públicament ni el nom, si no s'ha de dir.

Però no et deixen, diuen que són menors i que la llei els protegeix i... Bé, menors, però, a veure, jo estic demanant uns menors als anys 40 o 50, 60, tira molt llarg. Avui dia ja no són menors, no es poden veure així.

Bé, és igual, vull dir que ho lligo amb la importància dels arxius, que realment hi ha una... Ens trobem amb una paret tancada, contra una paret, perquè comencen a justificar això, que si són menors, que si això es va cremar, que si això no sé què.

I a banda dels que estan en llocs religiosos, que aquests jo dubto que cap dia els ensenyin, perquè no, perquè aniran en contra d'ells i no els hi convé. Però, bé, almenys els altres, els administratius, els de tot l'Estat, doncs com a mínim aquests, que es poguessin ensenyar.

Després també me'n recordo, uns anys després, vam anar també buscant informació, perquè és la mateixa problemàtica, pràcticament, pels menors, i vam anar a petar el ministerio..., ja no me'n recordo de què, de Madrid, allà en aquell espai que tenen, com li diuen, no sé què ministerios... Bé, és igual, també la mateixa situació que aquí. Ens van treure unes caixes, allà teníem tot el personal, tot desordenat, d'això... Un personal tots controlant a veure què miràvem, què vèiem, allà on veien que demanàvem una fotocòpia, un esborrany, pam-pam-pam de Tipex perquè no veiéssim uns noms..., bé.

Vull dir, que aquesta dificultat, parlem d'uns anys enrere, però és que, actualment, pel que estic veient, estem igual, vull dir, no ha canviat tant.

Menys mal que està la de l'Arxiu Nacional de Catalunya en la del Patronato, aquella que jo, em van ensenyar quatre caixes i no es van atrevir a ensenyar-me més. Menys mal que ara estan en algun lloc i, almenys, hi ha, suposo, un accés permès i obert.

Després, el tema de la vergonya. El tema de la vergonya és que bé, ja des de... Nosaltres hem volgut lligar la infància perquè va lligat tot, és que no va sortir l'adolescència i pom, i us fiquem aquí, sinó que era un sistema que ja estava planificat des de ben petits.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

I encara trobo pitjor el cas de la infància perquè eren criatures. Una criatura de quatre, de cinc, de sis anys, de deu, no sabia..., encara menys que un adolescent de què feia en aquell centre i per què estava. I, a sobre, els començaven a dir que els pares eren dolents, que no se'ls estimaven, que per això estaven allà, que eren... En fi, tot el que ja també s'ha vingut a dir, que passava també en el Patronato de Protección a la Mujer, ja es començava a aplicar a les criatures.

I en aquests ningú els ha defensat perquè, quan s'han fet adults, la infància, recordem tots, la infància la tenim com una mena d'anècdotes, de records, de coses que ens poden fer mal o no, però que no som prou conscients que allò ha estat una cosa que ens ha fet un mal tremend, el que sigui, o un bé, depèn. Hi ha qui parla que sort que va tenir d'estar en aquests centres i hi ha qui parla que, la majoria, que no, que va ser un desastre.

Tenim un cas, per exemple, d'una..., Encarnació Hernández, que, malauradament, ja no està entre nosaltres i que, a hores d'ara, seria un testimoni molt valuós, que la

van ingressar en un centre de menors als onze anys, se suposa que perquè la mare la va tenir de soltera, se'n va anar i la va deixar amb l'àvia. L'àvia no sabem, perquè ella no ho sabia, si és que no la va poder mantenir i, al final, la va haver de lliurar en un centre protector o bé perquè també dona la casualitat que el seu avi havia estat un membre de l'escorta del president Companys. No se sap ben bé, perquè, lògicament, ningú li va explicar, com també s'ha dit aquí. Ella va anar a petar a allà, va estar-s'hi fins als setze anys i als setze anys no sabia ni per què, li van dir que la portarien a estudiar en un centre a Madrid i la van portar a un centre del Patronato de Protección a la Mujer. La noia no sabia ni què feia allà ni per què.

Sort, en el cas d'ella, que va trobar una persona que es va adonar que ella era totalment innocent, havia estat sis anys en un centre tancada i barrada, vull dir que no sabia res de per què estava en un centre de protecció de la mujer. I suposem que és per això, perquè no la volien en la família. Perquè la família, la mare havia marxat, no era una persona moralment ben vista, l'avi, a sobre, havia estat un republicà i amic de Companys, bé, una altra d'allò... O sigui, que la van retirar allà. I ella va tenir sort que almenys sí que li van donar uns estudis i, bé, van valorar que ella, realment, no sabia ni per què estava allà.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

Va sortir amb vint-i-quatre o vint-i-cinc anys i aquesta senyora va arrossegar problemes psicològics tota la vida, de psiquiatra en psiquiatra, de malaltia en malaltia, ningú li deia el per què. Es va casar amb el primer que va trobar, un maltractador... Bé, en fi, que tota la seva vida va anar dirigida a causa de tota aquesta mena de presó des de petita que va patir sense ella haver ni fet res.

Després, els llocs on el posaven. A veure, tant els menors com els de la protecció, això dels centres no hi ha manera d'aclarir-s'hi. Vull dir, que igual podien anar a la presó, que podien anar a un centre del Patronato de Protección de Menors, que podien anar als que ja tenien previstos pel de la dona.

És que veus un document i no t'aclareixes. Vull dir, a veure, però quants centres hi havia? Per què aquesta me l'envien aquí? Per què aquest allà? No sabem si era...*(Veus de fons.)* Era arbitrari totalment.

No sabem si era perquè algun estava ple i a algun lloc l'havien de ficar i la portaven allà on hi havia un espai o per què. És molt difícil llegir els documents d'aquella època

perquè no estan estructurats, es veu molt doncs això, que depenia de tenir molt de compte que no s'enfadessin i, potser, aquell que era adepto al régimen acabés sent ell el represaliat. O sigui, es veu... I, llavors, vols veure un qüestionari, vols intentar entendre un llistat, una reproducció d'una memòria, i no hi ha manera d'extreure una documentació que sigui clara, que puguis fer tu un recompte.

Quan vols fer un recompte de criatures, és igual, igual amb l'època de Patronato, de noies, que van estar en centres, és impossible, perquè és que les xifres, a més, les augmentaven. Perquè, clar, les memòries que recollien les juntes i això, lògicament, els interessava ficar més nombre de persones per cobrar més diners i que també falsejaven documentació. Però tot això ho intuïm, no es pot veure de manera clara. Per tant, és una problemàtica bastant gran a l'hora de poder-se extreure dades molt concretes.

Què més volia dir? Bé, no sé si la reforma que esteu fent de la memòria democràtica recull els casos de la infància. Crec que també seria molt important perquè crec que està molt oblidada, perquè no han tingut ja ocasió de poder parlar pel que us he dit abans, perquè eren criatures i, bé, quan han sigut grans, doncs s'han oblidat de tot allò que mirava a passar i ja està.

Gràcies, no m'estenc més, el temps ja se m'ha acabat.

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

La vicepresidenta

Moltes gràcies a les compareixents i al compareixent per aquest dia d'avui en què ens han pogut compartir i explicar tota aquesta informació.

Sí que, abans de finalitzar aquesta sessió, hem de tornar a sotmetre dos punts a votació. Per tant, us volia proposar, tot i que ja és el final de la sessió, aquestes dues alteracions de l'ordre del dia que ens faltaven a l'inici.

La primera d'elles és que la compareixent Mary Nash ha declinat assistir perquè no es considera experta en l'objecte de la comissió. Per tant, es pot aprovar per assentiment que modifiquem l'odre del dia per poder votar aquesta modificació del Pla de treball?

Llavors, ja seria, per assentiment aprovem la modificació del Pla de treball per retirar aquesta compareixença? D'acord.

I ara, el següent punt. Hi ha dues testimonis aprovades per la comissió en qualitat de dones que van ser tancades al Patronato que han demanat no comparèixer en aquesta comissió. Llavors, es pot aprovar que alterem l'ordre del dia per poder...? Llavors, per assentiment, modifiquem el Pla de treball per retirar aquests testimonis, que eren de Lola i Consuelo? D'acord.

Doncs ara sí, s'aixeca la sessió.

La sessió s'aixeca a...

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT